

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI TƏHSİL NAZİRLİYİ
AZƏRBAYCAN DÖVLƏT İQTİSAD UNİVERSİTETİ
«MAGİSTRATURA MƏRKƏZİ»

Əlyazması hüququnda

Yaqublu Adil Nurəddin oğlu
(magistranın s.a.a.)

**«İstehsal texnologiyasının yumşaq mebellərin istehlak xassələrinə
təsirinin ekspert qiymətləndirilməsi» mövzusunda**

MAGİSTR DİSSERTASIYASI

İxtisasın şifri və adı	060644	İstehlak mallarının ekspertizası və marketinqi
İxtisaslaşma		Qeyri-ərzaq məhsullarının ekspertizası və marketinqi

Elmi rəhbər

(a.a.s., elmi dərəcə və elmi ad)
prof. Ə.P.Həsənov

Magistr proqramının rəhbəri

(a.a.s., elmi dərəcə və elmi ad)
prof. Ə.P.Həsənov

Kafedra müdiri

(a.a.s., elmi dərəcə və elmi ad)

prof. Ə.P.Həsənov

BAKİ – 2018

PLAN

GİRİŞ	3
I FƏSİL. ƏDƏBİYYAT İCMALI	5
1.1. Yumşaq mebellərin istehsal texnologiyasının istehlak xassələrinə təsirinin ekspert qiymətləndirilməsi	5
1.2. Yumşaq mebellərin keyfiyyətinə verilən tələblər	15
II FƏSİL. TƏDQIQAT HİSSƏSİ	27
2.1. Yumşaq mebellərin istehlak xassələrinin ekspertizası	27
2.2. Yumşaq mebellərin keyfiyyətinin ekspert qiymətləndirilməsi	45
III FƏSİL.	48
3.1. Yumşaq mebellərin istehsal texnologiyasının çeşidinin formalaşdırılmasında rolu	48
3.2. Yumşaq mebellərin dəst halında komplektləşdirilməsi	56
3.3. Yumşaq mebellərin markalanması, qablaşdırılması, daşınması və saxlanması	72
NƏTİCƏ VƏ TƏKLİFLƏR	74
ƏDƏBİYYAT	75

GİRİŞ

Yaşayış və iş binalarında qoyulan müxtəlif əşyalardan ibarət avadanlığa mebel malları (mebel) deyilir. Hazırlanmasına sərf olunan əsas materialdan asılı olaraq o ağac və metal mebelə ayrılır.

Ağac mebelə həm bütünlüklə, həm də başqa materiallardan, məsələn, parçadan, dəridən, güzgüdən, şüşədən və s. istifadə edilərək ağacdən hazırlanmış mebel aid edilir.

Yumşaq mebel, əsas hissələri ağacın xarrat tərəfindən işlənib (mişarlanmış, rəndələnmiş və s.) hazırlanan və xırda hissələri müxtəlif xarrat birləşdirici vasitələrilə və yapışqanla bərkidilən mebelə deyilir. Bu mebel bərk, yarımberk, yarımıyumşaq və yumşaq ola bilər. Bərk mebelə heç bir döşəmə materialı olmur. Yarımberk mebelin oturacağına və bəzən söykənəcəyinə 5-10 mm qalınlıqda hər hansı döşəmə materialı qoyulur və üzünə parça, dəri əvəzedicisi və ya dəri çəkilir. Yarımıyumşaq mebel yarımberk mebelədən döşəmə materialının daha qalın (30 mm-dən 50 mm-ə qədər) olması ilə fərqlənir, yumşaq mebel isə yaylı olur.

Əymə mebel onunla fərqlənir ki, onun hissələrini əyməklə hazırlanır və bu hissələri, bir qayda olaraq, müxtəlif bərkidici vasitələrlə (vint, bolt və s.) birləşdirirlər.

Hörmə mebelin xüsusiyyəti ondan ibarətdir ki, bu mebel əsas etibarilə söyüd ağacı çubuqlarından hörülür.

Keçmişdə mebel istehsalı çox zəif inkişaf etmişdi. Əslində böyük mebel fabrikləri yox idi. Mebel əsasən xırda sənətkarlar tərəfindən və çox məhdud çeşiddə buraxılırdı. Mebelin çoxu, o cümlədən əymə mebel də xaricdən gətirilirdi. Vaxtilə əymə mebelin Vyana mebeli adlanmasının bir səbəbi də bununla izah edilir.

Lakin inkişaf etmiş mebel sənayesi olmadığına baxmayaraq, rus ustaları ən zərif mebel yaradılmasında görkəmli nəticələr əldə etmişdilər. Hələ XVII əsrdə

Rusiyada xüsusi rus mebel üslubu yaradılmışdı. Mebel istehsalı üçün birinci dəfə bizdə Karelya qayın ağacından və palıd ağacından geniş istifadə olunmuşdur.

Mebel sənayesi olduqca sürətlə inkişaf edir. Bunu göstərmək kifayətdir ki, 1930-1940-cı illərə nisbətən mebel buraxılışı 20 dəfədən çox artmışdır. Müharibədən sonrakı dövrdə mebel sənayesi yeni müvəffəqiyyətlər əldə etmişdir. Mebel istehsalı xeyli artmış, çeşidi genişlənmiş, keyfiyyəti yaxşılaşmışdır. Bütün xalqın maddi həyat səviyyəsinin və mədəniyyətinin durmadan yüksəlməsi nəticəsində ölkəmizin şəhər və kənd əhalisinin mebelə olan tələbatı müntəzəm artır ki, mebel istehsalının çox artması da bununla əlaqədardır.

Bununla bərabər, nəinki yalnız yumşaq mebelin miqdarı artır, habelə çeşidi də xeyli genişlənir, xarici görünüşü yaxşılaşır, keyfiyyəti yüksəlir. Böyük fabriklərdə geniş miqyasda mebel hissələri istehsal edilir. Bu hissələr mebellərin satış yerində quraşdırılıb arayışlanır. Bu işə mebelin daşınmasını asanlaşdırır və keyfiyyətini yüksəldir.

I FƏSİL. ƏDƏBİYYAT İCMALI

I.1. Yumşaq mebellərin istehsal texnologiyasının istehlak xassələrinə təsirinin ekspert qiymətləndirilməsi

Mebel istehsalında müxtəlif materiallardan, o cümlədən ağac, döşəmə və doldurma, örtük, metal, bəzək və s. materiallardan istifadə olunur. MDB-nin çox böyük meşə sahələri vardır. Bunlan ağacdən qayıran müxtəlif malların, o cümlədən mebel istehsalının geniş surətdə inkişaf etməsi üçün maddi mənbədir. Ölkəmizin meşə materialları özünün yüksək keyfiyyəti ilə həmişə şöhrət qazanmışdır. Ustaların əlləri ilə qayıran bir oçx bədii mallar isə bütün dünyada məşhurdur.

Oduncaq materialları mebel mallarının istehsalında əsas materialdır. Hər şeydən əvvəl, bunun səbəbi odur ki, oduncaq daha möhkəmdir, istiliyi az keçirir, asa nemal edilib arayışlanır. Bundan başqa, ayrı-ayrı ağac növlərinin oduncağının xarici görünüşü gözəl olur və bu cür oduncaqdan hazırlanan məmulat binaları bəzəmək üçün işlədilir [1-3].

Ağac gövdəsinin quruluşu. Ağac gövdəsinin quruluşuna üç kəsilişdə: eninə, radial, yəni gövdənin oxundan keçməklə uzununa vəə tangental, yəni gövdənin oxundan keçməməklə uzununa kəsikdə baxmaq olar. Eninə kəsilişində gövdənin üç əsas hissəsi, yəni özəyi, oduncağı və qabığı görünür.

Özək – gövdənin mərkəzi hissəsidir. O, nazik divarlı hüceyrələrdən ibarətdir. Bu hissə nisbətən daha zəif və tez çürüyəndir.

Oduncaq – gövdənin əsas hissəsidir. O, bir sıra konsentrik laylardan (dairələrdən) təşkil olunmuşdur ki, bunlara illik lay və ya dairə deyilir. Hər illik dairə də iki hissəyə, yəni yaz və yay dairəsinə bölünür. İllik dairənin yaz hissəsi adətən sıx olmur və buna görə də daha açıq rəngdə olur, yay hissəsi isə daha sıx və tünd rəngdə olur. Bir sıra ağac cinslərinin, məsələn, palıd, göyrüş, şam, qaraşam və s. özəyə yapışan oduncağının bir hissəsinin rəngi daha tünd və təzə kəsilmiş ağacda az rütubətli olur. Oduncağın bu hissəsinə nüvə deyilir. Qaöiğa yapışan nisbətən

açıq hissəyə isə üst oduncaq deyilir. Başqa ağac cinslərində, məsələn, fıstıq, cökə, küknarda bütün oduncaq eyni rəngdə olur, lakin mərkəzi hissəsi suyunun az olması ilə ətraf hissələrdən fərqlənir. Belə hallarda oduncağın mərkəzi hissəsinə nüvə yox, yetkin oduncaq deyilir. Bəzi ağac cinslərinin, o cümlədən qayın, ağcaqayın, vələs və s. oduncağının rəngi eyni olduğu kimi, oduncağının tərkibindəki suyun miqdarında da elə bir fərq olmur. Bu cür ağac növlərinə üst oduncaqlı ağaclar deyilir [4].

Gövdənin boyunca uzanıb gedən oduncaq liflərindən ibarət illik laydan başqa oduncaqda özək şüaları da olur. Bunlar ağacın gövdəsinin eninə yerləşən oduncaq lifləridir. Müxtəlif ağac cinslərində özək şüaları bu cür görünür. Özək şüaları çox olan oduncaq yaxşı yarıdır.

Qabıq – ağac gövdəsinin şəklini dəyişmiş oduncaq hüceyrələrindən təşkil olunmuş üst örtükdür.

Əsas ağac cinsləri. Bütün ağac cinsləri – iynəyarpaqlı və yarpaqlı ağaclar qrupuna bölünür. Mebel istehsalında iynəyarpaqlılardan şam, qaraşam, küknar və abonos ağaclarından; yarpaqlılar cinsindən isə palıd, göyrüş, fıstıq, çinar, qayın, ağcaqayın, qızılağac, cökə, qarağac, armud, qoz, qırmızı ağac, lumu ağacı və başqalarından istifadə edilir.

Şam ağacı ən çox yayılmış iynəyarpaqlılardandır. Şam ağacının oduncağı qırmızıya çalır, illik laylarının yaz və yay hissələri bir-birindən kəskin sürətdə fərqlənir. Şam ağacının oduncağı uzun müddət qala bilir, lakin müxtəlif xəstəliklərə (qırmızı kif, bozartı və s.) tez tutulur.

Küknar da, şam ağacı kimi, çox geniş yayılmışdır. Küknarın oduncağı sarıya çalan ağ rəngdə olur. Küknar oduncağının mexaniki xassələri şama nisbətən bir qədər aşağıdır. O, yüksək rütubətli şəraitdə xüsusilə davamsız olur.

Qaraşam – qiymətli iynəyarpaqlı ağacdır. Qaraşamın oduncağı açıq-aydın qırmızıya çalır. İllik dairələri şamınkindən enli olur. Qaraşamın oduncağı şam ağacının oduncağından ağır, bərk və mhkəm olur, torpaqda və suyun altında yaxşı qalır [13].

Abanos ağacı – nüvəsi aydın nəzərə çarpan ağac cinsidir. Bunun illik layları ensiz və əyri-üyrü olur. Abanos ağacının oduncağı ağır və bərk olur. Qələvilərin təsiri ilə qızarıb moruq rənginə çalır. Abanos ağacının bu xassəsinə görə onu qızılağaca oxşadırlar.

Palıd ağacı – özək şüaları aydın seçilən nüvəli cinsdir. Palıd ağacının oduncağı (əsas etibarilə nüvəsi) çürüməyə qarşı çox möhkəm və davamlı olduğuna baxmayaraq, tez çatlayır. Palıd ağacı dəmirli suda xüsusilə uzun müddət qalır və bu zaman qara rəng alır. Bu cür palıda «qaralmış palıd» deyilir. Mebel istehsalında iynəyarpaqlıların oduncağından hazırlanan məmulatın üzünə çəkmək üçün palıddan faner şəklində istifadə olunur. O, qismən mebelin əsas hissələrinin qayırılması üçün də işlədilir.

Göyrüş ağacı oduncağının rənginə görə palıda oxşayır, lakin onun özək şüaları az nəzərə çarpır. Göyrüşün oduncağı bərk olub, yaxşı hamarlanır. Göyrüş də palıd ağacı kimi istifadə edilir.

Fıstıq ağacı – qırmızıya çalan yetkin oduncaqlı ağaclar cinsindəndir. Fıstıq ağacının aydın görünən enli və çoxlu özək şüaları olur. Oduncağı çox bərk və möhkəmdir, lakin dəyişilən rütubət şəraitinə davamlı deyildir. Fıstıq ağacından əymə mebelin, ayrı-ayrı xarrat mebeli növlərinin (stul, kreslo və s.) istehsalında, habelə faner üçün çox geniş istifadə olunur.

Çinar ağacı oduncağının rənginə görə fıstıq ağacına oxşayır. Onun zək şüaları daha aydın görünür, buna görə də kəsilişinin çox gözəl quruluşu vardır. Mebel istehsalında çinar əksərən faner şəklində istifadə olunur.

Adi qayın ağacı – xalis üst oduncaqlı ağac cinslərindəndir. Oduncağı ağ olur, yaxşı yonulur, lakin yavaş quruyur ki, bu da qayın ağacından hazırlanan məmulatın əyilməsinə və çatlamasına səbəb olur. Qayın ağacı kifə davamsızdır. Ondan taxta-şalban və yapışdırma faner qayırılır.

Karelya qayın ağacı illik laylarının əyri-üyrü olması ilə fərqlənir ki, buna görə də çox qəribə quruluşu vardır. Bizim mebel istehsalında əsas etibarilə faner şəklində istifadə edilir [14].

Ağcaqayın ağ və ya sarımtıl bircinsli üst oduncaqlı ağac cinslərindəndir. Ağcaqayının illik layları çox da aydın seçilmir, özək şüaları nazik və zəif olur. Ağcaqayının ayrı-ayrı növlərinin olduqca qəribə quruluşu vardır. Ağcaqayından həm taxta-şalban, həm də faner kimi istifadə edilir.

Qızılağac oduncağının bircinsli, qırmızımtıl, nisbətən yumşaq, donqarlaşmayıb formasını saxlayan, lakin gəmirici cücülərə qarşı çox davamsız olması ilə fərqlənir. Qızılağacdən faner istehsalında xüsusilə geniş istifadə olunur.

Cökə – yetkin oduncaqlı ağac cinslərinə mənsubdur, oduncağı yumşaq və ağ olur, bəzən də zəif çəhrayı rəngə çalır. Cökənin illik layları zəif seçilir, özək şüaları görünür. Mebel istehsalında cökədən əsas etibarilə taxta-şalban hazırlanır.

Qarağac öz quruluşuna görə bir qədər göyrüşə oxşayır, oduncağı qırmızımtıl-qonur rəngdədir, illik layları və özək şüaları aydın seçilir. Qarağacdən faner qayırılması üçün geniş surətdə istifadə olunur.

Armud ağacı – bütün oduncağı bircinsli, nisbətən bərk və qırmızımtıl olur, illik layları da zəif seçilir. O, qara rəngi yaxşı götürür. Toz ağacı kimi, armud ağacı da mebel istehsalında əksərən faner qayırılması üçün istifadə olunur.

Qoz ağacı – ölkəmizdə bitən qiymətli ağac cinslərindən biridir. Onun oduncağı bozumtul-qəhvəyi rəngdə olur, illik layları dalğalı olub aydın görünür. Mebel istehsalında başlıca olaraq üzə çəkilən faner şəklində istifadə olunur [15].

Oduncağın nöqsanları. Oduncağın nöqsanları onun düyünlü, kifli, çatlaq, həşərat tərəfindən zədələnmiş, rənginin qeyri-normal olmasından, gövdəsinin formasında, quruluşunda nöqsan, yaralı və qeyri-normal qatlar olmasından ibarətdir.

Düyün oduncağın ən çox təsadüf olunan nöqsanlarından biridir. Formasına görə düyün girdə-oval, yapışıq və pəncəli, oduncağın vəziyyətinə görə isə bitişik bərk, qismən bitişik və bitişməmiş olur. Bitişik bərk düyünlərin illik layları ətraf oduncaqla birlikdə bir vahid təşkil edir. Qismən bitik düyünlər ətraf oduncağa az bitişmiş olur. Bitişməmiş düyünlər isə deşik və ya kif əmələ gətirir. bitişik və qismən bitişik düyünlər – sağlam, şirəli (qatranla xeyli doymuş) və boyanmış

(göbələklərin təsiri ilə rənglərini dəyişmiş) düyünlərə, bitişməmiş düyünlər isə düşən, bərk, yumşaq və tütün (boyanan) düyünlərinə bölünür.

Oduncağın qeyri-normal rəngləri və kif oduncağın göbələklərlə zədələnməsinin və ya fiziki-kimyəvi proseslərin nəticəsidir. Oduncağın mexaniki xassələrinə bir o qədər təsir göstərməyən qeyri-normal rənglərə – daxili qızartı, yalançı nüvə, su sarılığı, qaralma (fıstıqda), aşı ləkəsi, göyərti və s. ibarətdir. Oduncağın mexaniki xassələrini aşağı salan və hətta onu istifadə üçün yaramaz edən kif ələkşəkili daxili kifdən (oduncağın bəzən göz-göz və ya lifli quruluşu olan zədələnmiş yerlərindən), çürüntülü daxili kif, üst oduncağın üst kifi və xarici çürüntülü kifdən ibarətdir.

Həşəratların əmələ gətirdiyi zədələnmələrə – qurdlar tərəfindən əmələ gətirilən səthi, dayaz, dərin və çürüdücü gəmirmələr aiddir [18].

Çat. Bu nöqsan müxtəlif olduğuna görə müxtəlif də adı olur. Məsələn, soyulma, yəni illik təbəqələrinin bir-birindən aralanması; şaxtadan əmələ gələn çat, yəni üzdə nisbətən gen olub mərkəzə doğru daralan çatlar; özəkdən keçərək uzununa gedən daxili çatlar və qurumaqdan əmələ gələn çatlar.

Gövdənin formasının nöqsanları – əyrilikdən düyünləşmədən, yəni düyünlərin xeyli və kəskin sürətdə qalınlaşmasından və yuxarı hissəsinin qalınlığının azalmasından ibarətdir.

Gövdənin quruluşundakı nöqsanlar – çəpəqlikdən (liflərin burmalı istiqamətdə olması), əyri-üyrülükdən (liflərin dolaşlıq və ya çox dalğalı olması), qoşa özəkdən (gövdənin oxuna tərəf kiçik bucaq altında bitən budaq), yana yatmadan (özəyin bir böyrü üstə yerləşməsi) ibarətdir.

Yaralar – gövdənin mexaniki sürətdə zədələnməsindən (yonulma, kəsilmə və s.), qabığın bitişməsindən və qatran xərcəngindən (qabığın çox qatranlı olan yerləri) ibarətdir.

Qeyri-normal qatbaqlama – su qatından (çox su çəkmiş yerlər), qatranlanmış yerlərdən, qatran kisələrindən (qatranla dolmuş yerlər) ibarətdir [1,24].

Mişarlama materialları. Mişarlama materialları ağacın gövdəsinin uzununa mişarlanmasından alınan hissələridir. Mebel istehsalında mişarlama materiallarından əsas etibarilə taxta və şalbandan istifadə edilir.

Taxta – qalınlığı 100 mm-ə qədər və eni qalınlığından iki dəfə və daha çox artıq olan mişarlama materiallarına deyilir. Hazırlanması üsuluna görə taxtalar qraqları yonulmamış və yonulmuş taxtalara bölünür. Kənarları yonulmuş taxtaların kənarları ya heç mişarlanmamış olur, ya da taxtanın uzunluğunun yarısından az mişarlanmış olur. Kənarları yonulmuş taxtalar isə kənarları taxtanın uzunluğunun yarısı qədər və y daha uzun mişarlanmış taxtalara deyilir.

Diniş – dörd tərəfi mişarlanmış ağac gövdəsinin parçalarıdır. Dinişin qalınlığı 100 mm-dən və eni qalınlığından iki dəfədən çox olmamalıdır.

Faner. Fanerlər əsas etibarilə iki cür, yəni yapışdırılmış və yapışdırılmamış olur.

Yapışdırılmamış (üzə çəkilən) faner yarpaqlı bərk ağac cinslərinin (palıd, fıstıq, göyrüş, ağcaqayın) və habelə qiymətli ağac cinslərinin (qırmızı ağac, lumu ağacı, Karelya qayını, qoz ağacı, qarağac və s.), bir qayda olaraq, xüsusi rəndə dəzgahlarında rəndələnməklə hazırlanan nazik oduncaq təbəqələridir. Hazırlanması xarakterinə görə bu faner radial, yarımradial və tangental fanerlərə bölünür.

Yapışdırılmamış faner əsas etibarilə iynəyarpaqlı və gözəl toxunuşu olmayan ucuz qiymətli yarpaqlı ağac cinslərinin oduncağından hazırlanmış mebelin üzünə çəkilir.

Yapışdırılmış faner müəyyən uzunluqda ağac gövdəsi parçalarını laylara ayırmaqla alınan üç və daha çox nazik oduncaq təbəqəsini yapışdırmaq yolu ilə hazırlanır. Bu təbəqələri yapışdırdıqda onları elə qoyurlar ki, üst-üstə qoyulan iki təbəqənin lifləri bir-birinə perpendikulyar olsun. Bununla fanerin əyilməyə qarşı davamı artır. Təbəqələri zülal yapışqanları (kazein, albumin) və qatran (sintetik) yapışqanları ilə yapışdırırlar. Yapışdırılmış fanerdə xarici qatlara köynək, daxili qatlara isə orta deyilir [1,4,9].

Yapışdırılmış faner aşağıdakı əlamətlərə, yəni köynəyin materialına, quruluşuna, yapışqanının növünə, təbəqələrinin miqdarına, qalınlığına və ölçüsünə görə seçilir.

Köynəyin materialına görə qayın ağacı, qızılağac, şam, fıstıq fanerləri, habelə üz çəkilmiş, yəni bir və ya hər iki üzünə daha qiymətli ağac cinsindən (palıd və s.) təbəqə çəkilmiş faner olur.

Quruluşuna görə fanerlər iki cür, yəni təbəqələrinin qalınlığı bərabər və müxtəlif olur. Təbəqələrinin qalınlığı müxtəlif olan fanerlərin mərkəzi təbəqəyə simmetrik yerləşən təbəqələrinin qalınlığı bərabər olur.

Xarrat lövhələri. Xarrat lövhələri çoxlu tamasadan düzəldilən və hər iki tərəfinə siyirilmiş təbəqə yapışdırılan 16 mm-dən 50 m-ə qədər qalınlığında ağac sipərdir. Bir və ya iki üzünə yonulmuş faner yapışdırılın lövhələrə üz çəkilmiş lövhə deyilir.

Lövhələrin tamasası adətən iynəyarpaqlıların, bəzən də qayın, ağcaqovaq və s. ağacların oduncağından hazırlanır. Köynək təbəqəsi qayın ağacı, qızılağac və şam ağaclarından olur.

Döşəmə və doldurma materaillardan yumşaq, yarımyumşaq və yarımberk mebel istehsalında istifadə olunur. Bunlardan at qılı, cığ (dənizotu), kamka, filospadiks, çiy bitkisinin lifi, lif, ağac yonqarı və pambıq əsas materialdır.

At qılı. Doldurma və döşəmə üçün atın quyruq və yal qılından istifadə olunur. Bundan ötrü onu yaxşıca qaynadır və didirlər. Elastik olduğuna görə at qılı uzun müddət yapışmayıb yeyilmədiyindən, ən yaxşı doldurma və döşəmə materialıdır. Bəzi hallarda at qılıni maral tükü, dəvə yunu və başqa yunlarla əvəz edirlər.

Cığ. Qara dənizdə, Xəzər dənizində, Ağ dənizdə və başqa dənizlərdə təsadüf olunan cığ adlı bitkidən mebel istehsalında istifadə edilir. Quru cığ adətən eni 5 mm-ə yaxın tünd qonur rəngli uzun (adətən 1 m-dən artıq) lentlərdən ibarətdir. Cığ çox elastik olur, həm də tükü əvəz edən yaxşı materialdır [15].

Kamka. Kamka da Xəzər və Azov dənizində təsadüf olunan dəniz bitkisi və dənizotundan nazik və qısa olur.

Filospadiks. Kamka kimi, filospadiks də dəniz bitkisi, dənizotuna çox oxşayır, lakin daha elastik olur.

Çiy bitkisinin lifi. Doldurma-döşəmə materialının bu növü Orta Asiyada xüsusilə çox yayılmış ceyranotu növündən olan çiy bitkisindən alınır.

Ağac yonqarı. Mebel istehsalında doldurma materialı kimi olaraq küknar, şam, sidr və cökənin oduncağını rəndələməklə alınan yonqardan istifadə edilir.

Lif. Lif cökənin qabıq qatından alınan nazik uzun lentdir.

Pambıq. Mebel istehsalında xam və ya melanj pambıqdan istifadə olunur. Bu pambıq paltar üçün işlədilən pambıqdan az puf və deməli, daha ağır olması ilə fərqlənir.

Örtük materialları da doldurma və döşəmə materialları kimi yumşaq, yarımyumşaq və yarımberk mebel istehsalında işlədilir. Nə üçün işlədildiyindən asılı olaraq oqnlar iki qrupa, yəni mitillik və üzə çəkilmək üçün olan materiallara bölünür.

Mitil materialları. Bu qrup materiallar təlis, bez, mitqal, xolost, xam polotno və tikdən ibarətdir. Adətən onlar ara materialı və döşək mitili üçün işlədilir.

Üzə çəkilən materiallar. Bu materiallar mebelin üzünü örtmək üçün işlədilir və buna görə də mebeli bir növ bəzəmiş olur. Bu cür material olaraq müxtəlif dəri əvəzediciləri (qranitol, dermatin, tekstovinit), pambıq parçalar (qobelen, maket, şaqren, mebel parçası və s.), kətan parçalar, ipək plyuş və habelə meşin işlədilir.

Oduncaq, döşəmə-doldurma və örtük materiallarından başqa mebel istehsalında müxtəlif metal hissələrdən, bağlayıcı və tikiş materiallarından, yapışqan, bəzək, bərkitmə materiallarından, müxtəlif furnituralardan və s. istifadə edilir [16].

Metal hissələr. Mebelin hissələrini hazırlamaq üçün müxtəlif profili (girdə, zolaq, bucaq şəklində və s.) xas poladdan, polad borulardan və alüminium ərintilərindən hazırlanmış borulardan, yastı və girdə məftildən, boz çuqundan və s. istifadə edilir. Xas poladdan, boru və çuqundan əsas etibarilə metal çarpayıların hissələri, məftildən isə çarpayı yanı və toru hazırlanır.

Bağlayıcı və tikiş materialları. Bu qrup materiallara eşilmiş nazik kəndir, viş, müxtəlif kətan və pambıq saplar daxildir. Eşilmiş kəndir və vişdən əsasən yayları bağlamaq üçün, saplardan isə örtük materiallarını tikmək üçün istifadə edilir.

Yapışqan materialları. Müxtəlif yapışqan növlərindən mebel istehsalında əsasən nəhd, kazein və qismən də sümük və qatran yapışqanlarından istifadə edilir.

Bəzək materialları. Mebelin bəzəyinə sərf edilən materiallar – oduncağın rəngini dəyişən müxtəlif kimyəvi maddələrdən və üzvi boyaq maddələrindən (qoz şirəsi, kalium peroksid, kalsium karbonat, üzvi boyaq və s.), oduncağın məsamələrini doldurmaq üçün mum, skipidar, müxtəlif zamaska və s., pardaxlamaq üçün – sumbata, pemza və s., spirtli, nitrosellüloz və yağlı laklardan, pardax lakından, yağlı və mina boyaqlardan ibarətdir.

Bərkidici materiallar. Bərkidici materiallardan mebel istehsalında müxtəlif mıxlardan (örtük mıxı, mebel mıxı, tol mıxları və s.), kiçik və böyük vintlərdən və boltlardan istifadə olunur.

Mebel furniturası. Bu qrup materiallara həncamalar, sürmələr, birləşdirici tamasalar, dəstəklər, kilid lövhəcikləri, halqalar və qıfıllar daxildir. Mebel istehsalında əsas üç növ həncamadan, yəni şarnir, dabandalı və bütün qapı boyunca royal tipli şarnir həncamalardan istifadə edilir. Sürmələr əsas etibarilə şkaf, bufet və başqa növ mebeldə qapı taylaprının birini bərkitmək üçün işlədilir.

Birləşdirici tamasalar. Bunlar sökülüb quraşdırılan mebelin, əsas etibarilə şkafların ayrı-ayrı hissələrini birləşdirmək üçün işlədilir. Vintli tamasalar daha çox tətbiq olunur [1,26].

Dəstək mebelin qapısını açmaq və qutularını çəkmək üçün işlədilir. Plastmasdan qayırılmış müxtəlif forma və ölçüdə olan dəstəklər ən çox yayılmışdır.

Kilid lövhəciyi – açar yeri olan müxtəlif formalı kiçik metal və ya plastmass lövhəcikdir. Lövhəcik adətən dəstəklər üçün əlavə təşkil edir.

Mebel halqaları (bəndləri) ya uzununa formada (şkaf üçün), ya köndələn formada (qutu üçün) və yaxud qapaq şəklində olur.

Qıfillar. İstifadə yerindən asılı olaraq şkaf, qutu və tumboçka qıfılı, bərkitmə üsuluna görə isə içəridən və bayırdan qoyulur.

Şüşə və güzgülər. Mebel istehsalında əsas etibarilə naxışlı şüşə və qurama şüşələrdən istifadə edilir. Naxışlı şüşə xüsusi qəliblərdə presləmə üsulu ilə alınır, onun üzündə müxtəlif qabarıq naxışlar olur. Qurama şüşə – metal millərlə birləşdirilmiş ayrı-ayrı fiqurlu şüşələrdən ibarət olur. Güzgü – şüşə təbəqələrindən ibarət olur. Bunun bir üzünə bir lay nazik gümüş və onun da üstündən rəng və lak çəkilir. Güzgülər əsas etibarilə şkaf üçün istifadə edilir [1,2,21].

1.2. Yumşaq mebellərin keyfiyyətinə verilən tələblər

Mebelə dair ümumi tələblər. Çoxişlənən digər mallar kimi, mebel də aşağıdakı əsas tələblərə müvafiq olmalıdır: 1) istifadə üçün rahat olmalı; 2) kifayət qədər möhkəm olmalı və mümkün qədər uzun müddət davam etməli; 3) müəyyən gigiyenik tələblərə müvafiq olmalı; 4) lazımınca yaraşılıq olmalıdır.

Mebelin rahat olması əsas etibarilə onun forma və ölçüsünün istifadə üçün müvafiq olması ilə müəyyən edilir. Məsələn, stulun rahat olması üçün müəyyən hündürlüyü və söykənəcəyinin meyl bucağı, oturacağıın hündürlüyü, dərinliyi və eninin ölçüsü çox mühüm şərtidir. Paltar şkafı o zaman rahat sayılır ki, çox böyük olmasın, otaqda asanlıqla o yan bu yana çəkilsin, hündürlüyü, eni və dərinliyi o qədər olsun ki, orta boylu adamın ona paltarlar qoyub götürməsi mümkün olsun. Yazı stolu o zaman rahat olur ki, müvafiq hündürlüyü olmaqla belə altı stolun arxasında oturan adamın qılçalarına mane olmasın və i.a.

Mebelin möhkəmliyi və davamı müddəti (normal şəraitdə istifadə edildikdə) onun materialının xarakterindən və keyfiyyətindən, özünün quruluşundan və ayrı-ayrı hissələrinin düzgün və möhkəm birləşdirilməsindən asılıdır.

Mebelin gigiyenik tələblərə müvafiq olması onun səthinin xarakterindən, arayışlanması növündən və başqa amillərdən asılıdır. Üzü çox qabarıqlı və çökəkli olan mebel səthi düz mebeldən az gigiyenik olur. Üzünə dəri, dəri əvəzediciləri və az toz götürən sıx və qumaş parça çəkilmiş yumşaq mebel, üzünə tozgötürən material çəkilmiş mebeldən artıq gigiyenikdir.

Mebelin xarici görünüşünün çox böyük əhəmiyyəti vardır. Mebel müəyyən bir məqsədə müvafiq olmaqla bərabər, hağələ otaq üçün yaraşılıq da olmalıdır. Buna görə də mebelin formasına, materiallarının diqqətlə seçilməsinə, ona bəzək vurulması xarakter və keyfiyyətinə qarşı yüksək tələblər qoyulur [1,22].

Mebelin quruluşu. Mebelin quruluşu müəyyən bir mebel növü layihəsi tərtib edilməsindən ibarətdir. Mebelin layihəsinip düzəldikdə onun bütünlükdə və ayrı-ayrı detallarının forma və ölçüsü, hər detalın materialı, detalların

birləşdirilməsi üsulu, ona nə cür bəzək vurulacağı müəyyən edilir. Mebelin quraşdırılmasında həmin mebelin hansı məqsədlər üçün və necə istifadə ediləcəyi, onun qarşısında qoyulan texniki, gigiyenik və estetik tələblər, habelə istehsalatın texniki imkanları nəzərə alınır.

Mebel formasının layihəsini hazırladıqda mövcud arxitektura üslubunun ümumi tələblərinin nəzərə alınmasının böyük əhəmiyyəti vardır, çünki bu üslub mebelin də üslubunu müəyyən edir.

Xarici ölkələrdə mebel ya formasının son dərəcə mürəkkəb olması, yaxud həddindən artıq sadə və kobud olması ilə xarakterizə olunur.

Mebel üslubunca məmulat formaca sadə və zərif, istifadə üçün rahat və quruluşca möhkəm olmalıdır.

Kütləvi surətdə istehsal edilmək üçün layihəsi düzəldilmiş hər bir mebel nümunəsi onu istehsal edən müəssisə ilə onların respublika təşkilatları tərəfindən birlikdə təsdiq edilir.

Xarrat bərk mebeli istehsalı 5 əsas istehsal əməliyyatından ibarətdir:

- əsas materialların hazırlanması;
- detalların hazırlanması;
- detalların qoşulub birləşdirilməsi;
- mebelin quraşdırılması;
- mebelə bəzək vurulması.

Əsas materialların hazırlanması. Bərk xarrat mebeli istehsalında hazırlıq işi adətən mişar materiallarının qurudulmasından ibarətdir. Bu material çox vaxt xüsusi quruducu kameralarda temperatur və havanın nisbi rütubətinə dair möhkəm rejimə ciddi surətdə riayət edilərək qurudulur. Bu cür kameralarda qurutmanın müddəti xeyli uzun olub, adətən 10-15 gün çəkir.

Son zamanlar mebel sənayesində oduncaq daha təkmilləşmiş üsulla, yəni yüksək tezlikli elektrik cərəyanı ilə qurudulur. Bu üsulda oduncaq bir neçə dəqiqədə quruyur və gələcəkdə əyilmir [9].

Detalların hazırlanması. Mebelin ayrı-ayrı hissələri qurudulmuş oduncağı mişarlamaq və yonmaqla əmələ gətirilir. Hazırlanmış detalları birləşdirmək üçün adətən onların üzərində əlavə əməliyyat aparılır, yəni qıraqları düzəldilir, ucları yonulub şiş edilir, deşik açılır və s.

Detalların qoşulub birləşdirilməsi. Müəyyən bir mebelin bir neçə detaldan təşkil olunan böyük hissələrinə qoşulmuş və ya quraşdırılmış hissə deyilir, məsələn, şkafın yeşikləri, qapıları, üstü və s.

Ayrı-ayrı hissələri müxtəlif üsullarla qoşub birləşdirirlər. Bu birləşdirmə əməliyyatlarının əsas növləri aşağıdakılardan ibarətdir: şiş, narmada, şpunt, reyka, şponka ilə, dörddə bir, uc-uca, çarpazı birləşmələr və s.

Şiş birləşdirilməsi. Bu üsulla birləşdirmə çox yayılmışdır və detalları uzununa və eninə birləşdirmək, habelə qutu və çərçivələrin küncələrini birləşdirmək üçün tətbiq edilir.

Şiş birləşməsində bir hissənin şiş ucu o biri detalın oyulmuş yerinə salınır, bununla da həmin hissələr birləşir.

Şişlər bir sıra əlamətlərinə görə bir-birindən seçilir. Məsələn, detalla birləşməsi xarakterinə görə şişlər geydirmə və qeyri-geydirmə (detalla bir bütöv təşkil edən) şişlərə bölünür. Formasına görə şişlər girdə, düzbucaqlı, yastı və «qaranquş quyruğu» deyilən trapesiya şəklində olur. Birləşdirilən detalları deşib keçməsi cəhətcə şişlər iki tərəfə çıxan (detailın bir tərəfindən girib o biri tərəfindən çıxır), qapalı (ikinci tərəfdən çıxmır), açıq (künc birləşmələrində hər iki tərəfdən görünür), yarımgörünən (yalnız bir tərəfdən görünür) və görünməyən (tamamilə içəridə qalan) şişlərə bölünür.

Narmada birləşməsi detallar uzununa birləşdirildiyi zaman tətbiq edilir. Bu üsulda taxtanın rəndələnmiş, yəni diqqətlə yonulmuş yanlarında, bütün boyu uzunluğunu qalınlığının yarısı qədər yonulub çıxarılır və taxtaların qıraqları bir-birinə geydirilir [4].

Şpunt birləşməsi. Bu üsulda detailın birinin yanları boyunca oyuq açılır, o biri detailın yanlarında isə pipik düzəldilir ki, detalları birləşdirdikdə bu pipik o biri

detalın oyuğuna girir. Bu cür birləşmə detallar uzununa birləşdirildiyi zaman tətbiq edilir.

Tamasa birləşməsi. Bu üsulda hər iki detalın kənarında oyuq açılır və bu oyuğa müvafiq qalınlıqda tamasa keçirilir.

Şponka birləşməsi. Bu üsulda taxtaların eni boyunca «qaranquş quyruğu» şəklində oyuq açılır və bu oyuğa müvafiq şəkilli dilçək (şponka) vurulur. Bu cür birləşmə hazırlanmış sipəri əyilməyə də qoymur.

Dörddə bir və uc-uca birləşmələr. Bunlar künc birləşmələridir. Dörddə bir birləşmədə detalların uclarında onların qalınlığının yarısı qədcər oyuq açılır. Sonra detallar düzbucaq altında qoyulur və girdə ağac çivlə (mıxla) bərkidilir. Uc-uca birləşmədə isə birləşdirilən detalların uclarını 45° bucaq altında kəsir, çiv və ya tamasa ilə bərkidir, nadir hallarda isə uc-uca sıxmaqla birləşdirirlər.

Çarpazı birləşmə. Bu üsulda detallar 90° bucaq altında ortadan bərkidilir. Çarpazı birləşmələrdə detallar oyuğa düz və yan üstə qoyulur.

Quraşdırma detallar mütləq nəhd kazein və ya sümük yapışqanı ilə yapışdırılmalıdır. Detaiların möhkəm yapışması üçün onları müəyyən müddət (4-5 saat) bir-birinə sıxılmış vəziyyətdə saxlamalıdır. Detaiların yapışdırıldığı otağın temperaturu 18°-dən aşağı olmamalıdır.

Mebelin üzərinə faner vurulması. Son quraşdırmaya qədər mebelin ayrı-ayrı və ya quraşdırma detallarının bir və ya hər iki üzünə yapışdırılmamış faner vurulur. Adətən bu faner daha qiymətli ağac cinslərindən (palıd, fıstıq, C qoz, qırmızı ağac və s.) olur. Faner iynəyarpaqlı və yarpaqlı yumşaq ağac cinslərindən hazırlanmış mebelin üzünə çəkilir.

Mebelə faner çəkilməsi əməliyyatının özü bir sıra istehsal əməliyyatlarından ibarətdir. Detailın səthinin hazırlanması, fanerin seçilib hazırlanması, yapışdırılması və təmizlənməsi.

Faner vurulacaq detalın səthinə hazırlamaq üçün onu diqqətlə hamarlayır, iri düyünləri kəsib çıxarır və yerinə ağacdan qayırılmış tıxac qoyurlar. Bir qayda olaraq detalların baş səthlərinə taxta parçası yapışdırırlar. Fanerin daha yaxşı

yapışması üçün detalların üzünü dişli rəndə ilə rəndələyirlər ki, onların üzünə bir qədər kələ-kötür olsun [6].

Faner sadə və fiqurlu ola bilər. Sadə faner seçəndə şəkli, rəngi və toxunuşunun xarakteri eyni olan faner götürülür. Fiqurlu faner seçəndə müxtəlif rəngli və toxunuşlu fanerlərdən müxtəlif fiqurlar düzəldirlər (dama-dama, küknarşəkilli və s.). Götürülən faner təbəqələrini diqqətlə bir-birilə quraşdırıb, adətən ensiz kağız zolağı ilə bir-birinə yapışdırırlar.

Faneri yapışdırdıqda detalın üzünə yapışqan çəkir, hazırlanmış faneri detalın üzünə qoyur, presləyir və qurudurlar. Qurutduqdan sonra fanerin kənara çıxan yerlərini kəsir və üzünü təmizləyirlər.

Mebelin quraşdırılması. Mebelin quraşdırılması qabaqcadan hazırlanmış quraşdırma hissələrin bərkidilməsindən ibarətdir. Mebelin quraşdırılması texnikası hər şeydən əvvəl onun quruluş və növündən asılıdır. Belə ki, sökülüb quraşdırılan mebel həm fabrikin özündə, həm də satış yerində quraşdırıla bilər. Sökülüb quraşdırılmayan mebeli fabrikdə quraşdırır və ayrı-ayrı hissələrini birləşdirmək üçün yuxarıda göstərilən xarrat əməliyyatlarından, həm də şurup və başqa bərkidici materiallardan istifadə edirlər.

Mebelə bəzək vurulması. Mebelə bəzək iki məqsədlə vurulur. Bunlardan biri mebelin səthinin atmosfer təsirinə davamını artırmaq, biri də onun xarici görünüşünü yaxşılaşdırmaqdır. Bununla yanaşı, bu əməliyyat bir sıra hallarda mebeli gigiyenik cəhətcə də yüksəltmiş olur.

Mebelə müxtəlif üsullarla, yəni boyamaq, lak çəkmək, pardaxlamaq, mürəkkəb üsulla pardaxlamaq, yonmaq, naxışlamaq və s. üsullarla bəzək vururlar.

Rəngləmə – ən sadə bəzək üsullarından biri olub, çox vaxt üzünə faner çəkilməyən mətbəx mebelinin (kətil, mətbəx stolları, rəf və s.) istehsalında tətbiq edilir. Yağlı və minalı boyaqlar mebelə fırça ilə vurulur. Mebelin rəng vurulması üzünü yaxşıca cilalayıb hamarlayır və sonra onun üzərindən yapışqan və ya yağ fırçası gəzdirirlər [20].

Lak çəkmək mebelin bəzədilməsinin daha mürəkkəb bir növü olub, mebelə spirtli və ya nitrosellülozlu laklar çəkməkdən ibarətdir. Lakı fırça, parçaya bükülüb hazırlanmış xüsusi pambıq tamponu və ya aeroqrafla üç dəfə və daha çox çəkirlər. Aeroqraf üsulunu çox vaxt nitrosellülozlu lak vurulduğu zaman tətbiq edirlər. Axırncı bir-iki dəfədən başqa, hər dəfə lak çəkildikdən sonra onu cilalayıcı materiala cilalayirlər.

Lak çəkilişi səthi müxtəlif qaydalarla hazırlamaq olar. Əgər lak çəkiləcək ağacın öz rəngi və toxunuşu saxlanırsa, mebelin üzünü yalnız yaxşı cilalayır və məsamələrini doldurmaq üçün ona skipidarda əridilmiş mum sürtürlər, bunun nəticəsində mebelin səthi bir bərabərdə laklanır. Ağacın təbii rəngini dəyişmək istədikdə, ilk çəkməzdən əvvəl mebel xüsusi əməliyyatdan keçirilir. Bu əməliyyat adətən mebelin səthini müxtəlif maddələrlə (qoz şirəsi, kalium peroksid və s.) işləməkdən ibarətdir. Ağacı habelə müxtəlif üzvi boyaqlarla dərinədən boyanırlar. Bunun üçün detallara və ya fanərə boyaq maddəsi məhlulunu avtoklav və açıq vannalarda hopdururlar. Ağacın toxunuşunu müxtəlif üsullarla, yəni dərinədən boyamaq, çap, aeroqrafiya və s. üsullarla dəyişirlər.

Ağacı dərinədən boyadıqda iki boyaq maddəsini qarışdırırlar. Bunların biri bütün ağacı, ikincisi isə daha iri hüceyrəli hissəsini boyayır. Məsələn, bu qayda ilə qayın ağacını qırmızı ağaca oxşatmaq olar.

Çap üsulunda ağacın qabaqcadan rənglənmiş səthinə xüsusi elastik maddədən qayırılmış val ilə hər hansı bir ağac cinsinin toxunuşu şəklini çəkirlər. Bu şəkil həmin şəkildə yonulmuş mis klişenin üzərilə val diyirləməklə salınır. Bu klişeyə qabaqca rəng yaxır və sonra klişenin hamar səthindən xüsusi bıçaqla silirlər.

Ağaca süni toxunuş aeroqrafik üsulla verildikdə xüsusi tapançalarla, yəni keramika istehsalında tətbiq edilən səpələyicələrə oxşayan səpələyicilərlə ağacın bütün səthinə rəng çiləyirlər [1,20].

Pardaxlama – mebelə bəzək vurulmasının ən yüksək keyfiyyətli üsuludur. Bunun nəticəsində mebelin üzündə nazik, şəffaf, güzgü kimi parlaq və ya tutqun politura pərdəsi əmələ gəlir.

Polituranı yun parçadan hazırlanmış və kətan parçaya bükülmüş tamponla nazik təbəqələrlə vururlar. Politura laylarının quruması üçün pardax fasilə ilə bir neçə dəfə çəkilir.

Pardaxlanacaq səthi qabaqca yaxşıca cilalayırırlar, çünki şəffaf politura layı altından bütün nöqsanlar xüsusilə aydın görünür. Həmçinin ağacın məsamələri də xüsusi maddələrlə lazımınca doldurulmalıdır.

Yumşaq və iri məsaməli ağac növləri pis pardaxlanır. Buna görə də adətən bu üsul üzünə qoz, qırmızı ağac, fıstıq, göyrüş, qızılağac kimi ağac cinslərindən faner vurulmuş mebel istehsalında tətbiq edilir.

Mürəkkəb pardaxlama üsulu eyni vaxtda laklama və pardaxlamadan ibarətdir. Bu üsulda yaxşı hazırlanmış səthə əvvəlcə iki-üç qat lak çəkir və alınmış lak pərdəsinin üzərinə də politura, yaxud pardax pastası və pardax suyu deyilən xüsusi tərkiblər çəkirlər.

Mürəkkəb pardaxlama mebelin bəzək əməliyyatının müddətini xeyli qısaldır və bununla birlikdə pardax pərdəsinin kifayət qədər yüksək keyfiyyətdə olmasını təmin edir.

İnkrustasiya (mozaika) – çox vaxt müxtəlif ağac cinslərinin hissələrindən düzəldilib mebelin üzünə vurulan naxışdır. Bəzi hallarda naxış üçün sədəf, metal lövhələr və s. materiallardan istifadə edirlər.

Qazıma bəzək mebel detalının üzərində hər hansı bir naxış həkk etməkdən, habelə mebelin üzərində ayrı-ayrı yerlərinə qazıma naxışlar yapışdırılmasından ibarətdir.

Mebel istehsalında yuxarıda göstərilən əsas bəzək üsullarından başqa qabarıq şəkillər almaq üçün naxış basmaq, isti ştapmlarla və ya közərmiş iynə ilə yandırmaq və s. üsullardan da istifadə edilir [21].

Yumşaq mebel istehsalı. Yumşaq mebel istehsalı üç əsas işdən ibarətdir ki, bunlar xarrat, örtük və bəzək işləridir. xarrat işləri yumşaq mebelin skeletinin hazırlanmasından ibarətdir. Bu işlər əsasən bərk xarrat mebelinin hazırlanması işləri kimidir və materialların hazırlanmasından, detallarının qayırılmasından, onların qoşulub birləşdirilməsindən və mebelin hazır skeletinin quraşdırılıb düzəldilməsindən ibarətdir.

Mebellərə üz çəkilməsi işləri yay qoyulmasından və üz materialı çəkilməsindən ibarətdir.

Yay qoyulması yumşaq mebel istehsalında ən məsuliyyətli əməliyyatlardan biridir. Adətən iri məmulatlarda (divan, döşək) yay məftil qorun və ya ağac çərçivənin üzərinə, xırda məmulatda (kreslo, stul) qalın parça və ya sıx toxunmuş tesma üzərinə qondarılır.

Yay məftil tora bağlamaqla, ağac çərçivəyə metal bəndlərlə, parçaya isə tikməklə möhkəm bərkidilir.

Qoyulmuş yayların başlarını cərgələrin uzununa və eninə, habelə diaqonallar üzrə vişlə bağlayırlar. Beləliklə, hər bir yay səkkiz yerdən bağlanmış olur. Vintin uclarını mebelin skeletinə bərkidirlər. Yayların üstünə təlis və ya parusin çəkib, bunları skeletə bərkidir və yayın yuxarı halqalarına tikirlər. Bu parçanın üstündən də hər hansı bir doldurma materialı döşöyib təzədən parça ilə örtür və onu karkasa bərkidirlər. Bort olması üçün döşənəcəyin kənarlarını sıırırlar. Bundan sonra bir lay nazik pambıq qoyur, örtük materialından üz çəkir və onu yaxşı dartıb mebelin skeletinə bərkidirlər.

«Bərk» bortlu mebeli bu cür hazırlayırlar. «Yumşaq» bortlu mebel hazırladıqda yayların qabaq cərgəsinin sərbəst yerləşməsi üçün skeletin qabaq ağacında yuxarıdan yarıq açırlar. Yayların bu cərgəsinə qabaq ağaca sıx qoyur, yayların yuxarı halqalarına isə bayır tərəfdən 5-6 mm qalınlıqda polad çubuq bağlayır və uclarını bucaq şəklində əyib hər bir yay cərgəsinin iki yayına bağlayırlar. Bu cür çubuğu bağlamaqla yaylar daha möhkəm bərkidilir və onların bərabər yatması əldə edilir [24].

Yumşaq mebelin son arayışlanması – üz çəkilməmiş hissələrin üzərindəki xırda nöqsanları düzəltməkdən, onları laklamaqdan, pardaxlamadan və ya, əgər bu işlər örtük çəkilincəyə qədər görülmüşsə, bunları təzələməkdən ibarətdir.

Yarımyumşaq və yarımberk mebel istehsalı. Yumşaq mebelin istehsalı ilə müqayisə etdikdə bu cür mebelin istehsalının əsas xüsusiyyəti burada yay qondarılması ilə əlaqədar olan işlərin olmamasıdır. Təbiidir ki, yarımyumşaq və yarımberk mebelə yay olmaması yumşaq mebelin skeletinə nisbətən bu cür mebelin skeletinin quruluşunu xeyli dəyişir və onu berk mebelin quruluşuna yaxınlaşdırır.

Yarımberk mebelə, berk əsasın üzərinə 5-10 mm qalınlığında yumşaq doldurma materialları qoyur və üstündən örtük materialından üz çəkirlər.

Yarımyumşaq mebelə daha elastik doldurma materialı tətbiq edilir. Bu materiallardan 30-50 mm qalınlığında həm berk, həm də elastik əsas üzərinə qoyulub yanları tikilir. Yarımyumşaq mebelin oturacaq və söykənəcəyi toxunma parça, tesma, qaytan, qamış və cildən qayırıla bilər.

Əymə mebel öz quruluşunca xarrat mebelindən xeyli fərqlənir. Onun detallarının əksəriyyəti əymə olur və buna görə də qayırılarkən ağacın liflərinin kəsilməsinə ehtiyac qalmır. Burada detallar yapışqanla deyil, şurup, vint və bolt ilə bərkidilir.

Əymə mebelin quruluşu belə olduğuna görə o, xarrat mebelindən yüngül, zərif və möhkəm olur.

Hazırda əymə mebel əsas etibarilə fıstıq, qismən palıd və göyrüş ağacından və oturacağı ilə söykənəcəyi yapışdırma fanerdən qayırılır.

Əymə mebel istehsalının əsas mərhələləri – detalların hazırlanması, əyilməsi və qurudulması, arayışlanması, quraşdırılması və son bəzək vurulmasından ibarətdir [27].

Detalların hazırlanması bir çox istehsal əməliyyatlarından, yəni tiplərin kəsilməsindən, bu kəsiklərdən tamasa hazırlanıb qurudulmasından, onların yonulmasından və bir sıra hallarda xüsusi dəzgahlarda yuvarlaqlaşdırılmasından

ibarətdir. Bu cür hazırlanmış tamasalar hiqrotermik əməliyyatdan keçirilir, yəni buxara verili r və ya suda qaynadılır.

Detalların əyilməsi. Detallar xüsusi əymə dəzgahlarında mebelin detallarının şəkli olan qəliblərin köməyi ilə əyilir. Bu cür qəliblərdə əyilmiş detallar öz formasını saxlaması üçün qurudulur.

Detalları arayışlamaqdan məqsəd onları quraşdırmağa hazırlamaqdır. Bunun üçün onları cilalayır, sonra aşılایır və ya dəmə qoyur, qurudur, tiftiyini aparmaq üçün bir daha cilalayır və məsamələrini doldurmaq üçün mastika sürtürlər. Bundan sonra detalların xeyli hissəsini (ayaqlarını, halqasını, söykənəcəyini) laklayır və ya pardaxlayırlar. Bəzi detalları (oturacaq və s.) qabaqca quraşdırıb sonra laklayır və ya pardaxlayırlar.

Detalların quraşdırılması tədriclə aparılır. Əvvəlcə ayrı-ayrı detalları qoşub bərkidir və sonra qoşulmuş bu hissələri birləşdirirlər. İstifadə zamanı məmulatın cırıldamaması üçün detalların birləşmə yerlərinə sabun və ya xüsusi mastika yaxırlar. Quraşdırılmış məmulatın ayaqlarını bərabərləşdirir, məmulatı diqqətlə yoxlayır, sabun və ya mastika qalıqlarını təmizləyir, xırda nöqsanlarını düzəldir və sonra axırncı dəfə laklayır və ya pardaxlayırlar.

Hörmə mebeli əsas etibarilə müxtəlif söyüd şivlərindən hazırlayırlar. Yoğun yerinin diametri 15 mm-ə qədər olan şivlərə çubuq, 15-40 mm olan şivlərə isə ağac deyilir.

Hörmə mebel istehsalında söyüd çubuqlarından girdə və zolaq şəklində istifadə edilir. Zolaqlamaq üçün girdə çubuqları uzununa kəsir və sonra yonub hamarlayırlar.

Hörmə mebel istehsalında söyüd zoğlarından başqa bəzən bambuq, qamış və suqamışından istifadə edirlər. Bambuqdan çubuq şəklində, qamışdan lent şəklində bölməklə, suqamışından isə yarpaqlarını eşmə ip və ya lent şəklinə salmaqla istifadə edirlər [30].

Hörmə mebel istehsalı aşağıdakı əsas mərhələlərdən, yəni materialların hazırlanmasından, skeletinın qayırılmasından, hörmə işindən və bəzək vurulmasından ibarətdir.

Materialların hazırlanması. Hörmə mebel istehsalında materialların hazırlanması o qədər də çətin deyildir. Söyüd çubuğunu qabaqcadan islatdıqdan və ya buxara verdikdən sonra qabığınyı soyur və lazım gəldikdə lentlərə bölürlər. Hazırlanmış çubuq və ya lentləri bəzən kükürd qazı və ya ağardıcı əhənglə ağadırlar. Qamışı zolaq-zolaq kəsir, suqamışının yarpaqlarını eşir və ya lent şəklində hörürlər.

Skeletin hazırlanması. Hörmə mebelin skeletini ağaclardan və ya qalın çubuqlardan düzəldir və mıxla bərkidirlər. Ağac və ya çubuqları əyməklə skeletin detallarını əyri şəklə salırlar. Əsas detalların möhkəm birləşməsi üçün künclərdə onları içəri tərəfdən ox və vintlərlə də bərkidirlər.

Hörmə. Skeleti hazırladıqdan sonra ona əriş yerini verən bir neçə çubuq bərkidir və bunları lent və ya nazik çubuqla hörürlər.

Hörmə müxtəlif cür ola bilər. Şərti olaraq onu bütöv (sıx) hörmə və aralı (seyrək) hörmələrə bölmək olar.

Bütöv hörmədə arğac lentləri bir-birinə sıx hörülür. Bu cür hörmə sadə, dama-dama, zəncirli və s. ola bilər.

Sadə hörmədə eyni rəngli arğac lent və ya çubuqlar götürülür və parçaların polotno toxumasında olduğu kimi, bir dayaqdan keçirilir.

Dama-dama hörmədə adətən iki rəngli arğac lentlər götürür və onları bir yox, iki dayaqdan keçirib elə hörürlər ki, hörülmüş səth dama şəklini alır.

Zəncirli hörmənin xüsusiyyəti ondadır ki, bu cür hörmədə arğac lentləri nəinki dayaqlara, həmçinin bir-birinə də hörülür.

Aralı hörmədə dayaqlarla arğac çubuqları arasında xeyli ara qoyulur. Bu hörmə də seçmə və naxışlı hörməyə bölünür [32].

Skeletin yanlarına paralel qoyulmuş dayaq çubuqları yalnız bəzi yerlərdə hörülən hörməyə seçmə hörmə deyilir. Dayaqqlar bir-bir qoyulduqda hörməyə birqat, cüt-cüt qoyulduqda isə ikiqat hörmə deyilir.

Naxışlı hörmədə romb, sütun, halqa və s. şəkildə müxtəlif formalı hörülməmiş gözlər qoyurlar.

Bəzək əməliyyatı. Hörmə mebelədə əsas bəzək əməliyyatı onun ağardılması və rənglənməsindən ibarətdir.

Mebeli həm hazır şəkildə, həm də detallarını xüsusi kameralarda kükürd qazı ilə və ya əhəng vannalarında ağardıcı əhəng məhlulu ilə ağadırlar.

Çox vaxt mebeli yağlı boy və ya emal boyaqları ilə rəngləyirlər.

Hörmə mebelə bəzək vurduqda bəzən laklayır, ütür və tunc rənginə salırlar [1,3,42].

II FƏSİL. TƏDQIQAT HISSƏSİ

2.1. Yumşaq mebellərin istehlak xassələrinin ekspertizası

Yumşaq mebel çeşidləri aşağıdakı əlamətlər üzrə qruplaşdırılır: məmulatın növü, təyinatı, quruluşu, fasonu, istehsal xasiyyəti, skeletin materialı, üzünə çəkilən materiallar, bəzəyi, ölçüsü, dəstləşdirilməsi və sinif bölgüsü.

Mebel növləri. Xarrat mebeli çeşidi bir çox növ məmulatdan ibarətdir. Bunlardan əsas növlər kətil, stul, kreslo, divan, kuşetka, çarpayı, döşək, stol, şkaflar, bufet, kamod, tumboçka, etajerka, şirma və bədənuma güzgüdür.

Mebelin təyinatı. Eyni növ mebelin müxtəlif təyinatı ola bilər. Stollar kürbəcürdür: mətbəx stolu, yeməxana stolu, yazı stolu və s. Təyinatına görə şkaflar kitab şkaflarına, üst paltar şkaflarına, həm üst, həm də lat paltar şkaflarına, quraşdırma şkaflara bölünür.

Mebelin quruluşu. Mebelin quruluşu onun hansı hissələrdən ibarət olduğu və bu hissələrin bir-birinə necə birləşdirildiyi ilə təyin olunur.

Hissələri cəhətcə mebel dinişli və ya gövdəli olur. Dinişli mebelin (kursu, kətil və s.) hissələrinin çoxu ayrı-ayrı dinişlərdən ibarət olur. Gövdəli mebelin hissələri qutulardan, sipərlərdən və ya çərçivələrdən ibarət olur. Gövdəli mebel (şkaflar, stol, kamod və s.), quruluş cəhətcə sipərli, çərçivəli və mütəşəkkil çeşidlərə ayrılır. Sipərli mebelin hissələri ayrı-ayrı diqqətlə rəndələnmiş taxtalardan ibarət olur. Bu taxtalar müəyyən xarrat üsulları ilə bir-birinə rəbt edilir. Çərçivəli mebelə hissələr çərçivələrdən ibarət olur və hər hissənin içərisinə faner sipərlər yerləşdirilir. Mütəşəkkil mebel çipərləri və çərçivəli quruluşda olan hissələrdən tərtib olunur.

Hissələrin birləşdirilməsinə görə mebellər bütöv, yaxud sökmə olur. Bütöv mebelin hissələri həmişəlik bərkidilir, sökmə mebelin hissələri isə asanlıqla sökülüb qurula bilər [1].

Mebelin fasonu. Mebel müxtəlif fasonlarda qayırılır. Mebelin fasonu ayrı-ayrı hissələrinin forma və ölçüsü ilə müəyyən olunur. Məsələn, stulların fasonu

onların söykənəcəyinin ucalığından və formasından, şkafların fasonu onların hissələrinin forma və ölçüsündən, qutularının sayından və s. asılıdır.

Mebelin istehsal xüsusiyyətləri. İstehsalı xüsusiyyətinə görə xarrat mebeli bərk, yarım bərk, yumşaq və yarım yumşaq mebellərə ayrılır. Bunların öz xüsusiyyətləri haqqında yuxarıda bəhs edilmişdir.

Mebel skeletinin materialı. Mebelin skeleti iynəyarpaqlı ağaclardan, palıd, göyrüş, fıstıq və s. ağaclardan qayırılır.

Mebelin üzünə çəkilən materiallar. Yumşaq və yarım yumşaq mebellərin üzünə müxtəlif material çəkilir. Məsələn, divarlarının üzünə reps, yüngül bəzək parçası, cut, dermatin, maket, şaqren, qobelen, məxmər və s. materiallar çəkilir.

Mebelin bəzəyi. Bəzək cəhətcə mebel iki əsas qrupa bölünür: rəngsaz bəzəyi və xarrat bəzəyi. Rəngsaz bəzəyi mebelə müxtəlif boyaqlar vurulmasından, xarrat bəzəyi isə mebelə lak çəkilməsindən, cilalanmasından və s. ibarətdir.

Mebelin ölçüsü. Mebelin ölçüsü onun əsas hissələrinin millimetr hesabla həqiqi ölçülərindən ibarətdir. Məsələn, stulların ümumi ucalığı (arxası boyunca), oturmağının ucalığı, eni və dərinliyi, stolların uzunluğu, eni və ucalığı, şkafların ümumi ucalığı, eni və dərinliyi göstərilir və s.

Mebelin dəst olması. Mebel ədədi və dəst olur. Dəst mebellər öz təyinatına görə yemək otağı, kabinet, qonaq otağı və yataq otağı üçün olur.

Mebelin təsnifatı. Materialından, bəzəyindən, dəst olmasından və digər göstəricilərindən asılı olaraq mebel üç sinfə, yəni əla, birinci və ikinci sinfə bölünür.

Yüksək keyfiyyətli ədədi və ya dəst mebellər – vahid bədii memariyyə formalı mebellərdir. Bunlara bahalı ağac cinslərindən (karel toz ağacı, qoz, lumu ağacı, qarağac və s.) üz çəkilir və içərisi də həmin bahalı ağac cinslərindən, yaxud bərk yarpaqlı ağaclardan olur. Yüksək keyfiyyətli mebelləri cilalayıb güzgü kimi parıltılı və ya kass (parıltısız) edirlər. Bunların üzünə ipək, məxmər, xalça, yaxud meşin çəkilir [54].

Birinci sinif mebel də ədədi, yaxud dəst olur. Bunlar da vahid bədii memariyyə formalı olub, çöl və içəri tərəfdən yarpaqlı ağac cinslərindən (palıd, fıstıq, ağcaqayın, göyrüş ağacı) birqat üz çəkilmiş olur. Birinci sinif mebel cilalandırılıb şəffaf və ya kass edilir. Bunlara mebel parçasından, dermatin, yaxud yüksək keyfiyyətli tekstovinitdən üz çəkilir.

Ən sadə mətbəx mebelindən başqa bütün qalan mebellər ikinci sinifə mənsub edilir.

Xarrat kətili bir neçə hissədən, yəni oturacaqdan, ayaqlardan, ayaqarası taxtalardan və oturaqaltı bəndlərdən ibarət olur.

Kətilin oturacağı sipər kimi, xarrat tavasından və çərçivəli fanerdən ola bilər. Formaca kvadrat, yaxud girdə olur.

Kətilin ayaqları adətən düzbucaq formasında və aşağısı yonulmuş olur. Oturacağı kvadrat formasında olan kətilin dörd ayağı, girdə olanların isə üç-dörd ayağı olur.

Kətilin dörd və ya iki ayaqarası taxta olub, aşağı tərəfdən ayaqlarını bir-birinə bənd edir. Ayaqarası taxta iki olduqda çarpazı bərkidilir.

Kətilin oturaqaltı bəndləri ayaqları yuxarı tərəfdən bir-birinə bənd edir və eyni zamanda oturacaq üçün özül təşkil edir. Kətilin adətən iki və ya dörd oturaqaltı bəndi olur. Bəzi hallarda oturaqaltı bəndləri halqa formasında əymə qayırılır.

Kətillər bərk və yarım bərk oturaqaltılı olur.

Oturacağı bərk olan kətillər (mətbəx kətili) normal ucalıqda (450 mm-ə qədər) və uca (650 mm-zə qədər) olur. Uca kətillərin ayaqarası əvəzinə rəfi ola bilər. Oturacağı bərk olan kətillər adətən iynəyarpaqlı ağac cinslərindən, tək-tək hallarda isə palıd, toz ağacı və fıstıq ağacından qayırılır. Bunlara müxtəlif rəng vurulur.

Oturacağı yarım bərk olan kətil yalnız normal ucalıqda olaraq yarpaqlı ağac cinslərindən qayırılır. Bunların üzünə dermatin, yaxud mebel parçası çəkilir. Kətillərə adətən lak vurulur [27].

Xarrat stulu oturacaqdan, dörd ayaqdan, ayaqarası taxtalarından, oturacaqaltı bəndlərindən və söykənəcəyindən ibarət olur.

Stulun oturacağı çərçivəli və çərçivəsiz, bərk, yarım bərk, yarım yumşaq və yumşaq ola bilər.

Çərçivəli stulun oturacaqaltı bəndinə çərçivə vurulur və çərçivənin də içərisinə faner taxta bərkidilir. Çərçivəsiz stulun oturacağı isə bilavasitə oturacaqaltı bəndlərinə vurulur.

Stulun ayaqları köndələn kəsilməmiş müxtəlif profildə və formada ola bilər. Stulun dal ayaqları qabaq ayağından uzun olur və bunların yuxarısı stulun söykənəcəyinin yanlarını təşkil edir. Stulun dal ayaqları bir qədər əyilmiş olduğundan arxasında 10-14° yatım əmələ gəlir və buna görə də stulda oturmaq rahat olur [24].

Stulun üç ucadan, yaxud alçaqdan yerləşdirilmiş ayaqarası taxtası olur. Bunların ikisi yan tərəflərdə və biri qabaq tərəfdə yerləşir. Ayaqarası taxtalar alçaqdan qoyulanda qabaqdakı taxta qabaq ayaqların səviyyəsindən bir qədər içəri olmalıdır. Stulun da kətil kimi dörd oturacaqaltı bəndi olur.

Stulun arxası bərk, yarım bərk və yarım yumşaq ola bilər. Bərk arxa adətən bir neçə nazik tamasadan ibarət olub üfüqi, şaquli və yelpik şəklində yerləşdirilir. Üfüqi tamasalar stulun dal ayaqlarını bərkidir, şaquli və yelpik şəklində olanlar isə üfüqi tamasalar arasında yerləşdirilir. Tamasaların miqdarı və yerləşdirilməsi müxtəlif ola bilər. Bəzi hallarda tamasalar dal ayaqlara bərkidilmiş faner sipərlə əvəz edilir. Yarım bərk arxa üzünə dermatin, qranitol, yaxud mebel parçası çəkilmiş bütöv ipərdən, yaxud sipərlə tamasalardan mütəşəkkil ola bilər. Yarım yumşaq arxa adətən bütöv bir sipərdən ibarət olur.

Ucalığından aılı olaraq stulun arxası adi (800 mm və daha uca) və belboyu deyilən ucalıqda (700-750 mm) olur. Adi stul arxası yastı və əymə ola bilər, belboyu ucalığında olanlar isə yalnız əymə qayırılır.

Stullar təyinatına görə yaşlılar və uşaqlar üçün olur.

Yaşlılar üçün olan stullar bərk, yarım bərk, yarım yumşaq və yumşaq olur.

Bərk stulların oturacağı və arxası bərk olur. Yarımberk stulların oturacağı yarımberk, arxası isə bərk, yaxud yarımberk olur. Yarım yumşaq stulların oturacağı yarım yumşaq, arxası isə bərk, yarımberk, yaxud yarım yumşaq olur. Yumşaq stulların oturacağı yumşaq, arxası isə yarım yumşaq, yarımberk və bərk olur.

Yaşlılar üçün olan stulların fasonları xeyli müxtəlifdir. Bunlar arxalarının xasiyyətinə (bərk, yarımberk, yarım yumşaq) və quruluşuna (tamasa, bütöv, quraşdırma) görə, oturacağının quruluşuna, ayaqlarının formasına və digər xüsusiyyətlərinə görə bir-birindən seçilir.

Yaşlılar üçün olan stulların ölçüsü ümumi ucalığı ilə, oturacağının yerdən yuxarı ucalığı ilə, oturacağının eni ilə və oturacağının dərinliyi ilə təyin edilir.

Uşaq stulları bərk və yarımberk olur. Yaşlıların stulundan bunlar yalnız ölçülərilə və fasonlarının az olması ilə fərqlənir.

Quruluş cəhətcə kreslo stuldan dirsəkliyi, habelə nisbətən enli və dərin olması ilə fərqlənir.

Kreslo da stul kimi yaşlılar və uşaqlar üçün ola bilər.

Yaşlılar üçün olan kreslolar oturacağına görə bərk, yarımberk, yarım yumşaq və yumşaq olur.

Bərk, yarımberk və yarım yumşaq kresloların arxası adi belboyu ölçüsündə olur [21].

Yumşaq kresloların arxası bərk, yarımberk, yarım yumşaq və ya yumşaq, dirsəkliyi isə yarım yumşaq, yaxud yumşaq olur. Kreslolar quruluş cəhətcə dörd növə ayrılır. I növə kabinet kreslosu daxildir. Bunun arxasının əydəmi (meyli) az olur. II növə istirahət üçün olan klub kreslosu daxildir. Bunun arxasının meyli çox olur. Bəzi hallarda bu kreslonun oturacağı siyirmə olur. III növə istirahət kreslosu daxildir. IV növə çarpayı yeri verən kreslolar daxildir.

Uşaq kresloları yalnız bərk olur.

Yaşayış mebelinə adətən yalnız yumşaq divanlar daxil edilir.

Yumşaq divanların quruluşu və zahiri görünüşü xeyli müxtəlifdir. Quruluşundan asılı olaraq divanlar qutulu alçaqayqlı və qutusuz ucaayqlı olur.

Quttulu yumşaq divan ən çox yayılmışdır. Bunun əsas hissələri qutusundan, oturacağından, arxasından və mütəkkəsindən ibarətdir.

Divanın gövdəsini onun qutusu təşkil edir. Divanın oturacağı qutunun üstündə olur. Qutusu yeşikdən ibarət olub, yan tərəflərində qatlama, yaxud götürülüb qoyula bilən dirsəklikləri olur. Qutunun qabaq və yan tərəflərinə adətən üz materialı çəkilir, dibinə isə taxta döşənir. Bəzi hallarda qutuya üz materialı əvəzinə faner vurulur.

Divanın oturacağı yumşaq olur. Bunun müxtəlif miqdarda yayları olur. Divanın oturacağı adətən yumşaq olur və qoyulub götürülə bilər.

Divanın arxası çox vaxt yumşaq, yəni yaylı və ya yarımyumşaq olur. Divanın arxasına bütövlüklə üz materialı çəkilir, yaxud bu hissə taxta çərçivəyə alınır. Çərçivənin yuxarı tərəfində çox vaxt rəf və balaca şkaflar olur.

Bəzi divanların yumşaq və yarımyumşaq arxası ayrı-ayrı yastıqlardan ibarət olaraq ümumi çərçivə içərisinə alınır, yaxud bir neçə parça olaraq divanın taxtadan olan arxasına söykənir.

Divanın yan dirsəklikləri (mütəkkələr) bərk, yarımberk, yarımyumşaq və yumşaq ola bilər. Bərk və yarımberk dirsəkliklər daimi olaraq bərkidilir. Yarımyumşaq və yumşaq dirsəkliklər isə çox vaxt qatlama, götürüb qoyma və ya siyirmə olur.

Qutulu yumşaq divanlar bir sıra əlamətlərilə bir-birindən fərqlənir. Bunların oturacağı və dirsəkliyi, arxasının quruluşu, oturacağınd olan yayların sayı, üzünə çəkilən materialın növü və bəzəyinin xasiyyəti müxtəlif olur [24].

Oturacaqlarının və dirsəkliklərinin quruluşuna görə divanlar dörd tipə ayrılır. I tip divan oturmaq üçündür. Bunların arxası və dirsəkliyi daimi, yəni yerindən çıxmayan və açılmayan bərk, yarımberk, yarımyumşaq və yumşaq olur. Bu kimi divanlar əsas etibarilə idarə və müəssisələrdə qoyulur. II tip divanlar oturmaq və uzanmaq üçün istifadə edilir. Bunların daimi bitişik bərk, yarımberk və yarımyumşaq dirsəkliyi və yarımyumşaq və yumşaq arxası olur. Bu divanlar da I tip divanlar kimi əksəriyyətlər idarə və müəssisələrdə qoyulur. III tip divan

istirahət və uzanmaq üçün istifadə edilir. Bunların uzunluğu və dərinliyi müxtəlif ölçülərə salına bilər. Uzunluğu dəyişilənlərin (yarımyumşaq və yumşaq) qatlama və götürülüb qoyulan dirsəklilikləri, yumşaq və yaxud yarımyumşaq arxası olur. Eninə ölçüsü dəyişilənlərin isə açılan və yaxud siyirilən oturacağı olur və bunun nəticəsində divanın oturacağını dərinləşdirmək mümkün olur. IV tip divanlar həm divan, həm də çarpayı yerini verir. Bunların oturacağı siyirmə və ya açılıb bükülən olur.

Divanlar arxası uca və taxta çərçivəli, alçaq və üzünə material çəkilmiş və habelə ayrı-ayrı yastıqlardan ibarət ola bilər.

Divanların oturacağında 24, 28, 32, 36 və 40 yay olur.

Divanların üzünə reps, dermatin, maket, şaqren, qobelen, məxmər və s. materiallar çəkilir.

Arayışlanarkən divanlara lak çəkilir, cila vurulur və pardaxlanır.

Ottomanka istirahət və uzanmaq üçün olan xüsusi növlü divandır. Ottomankanın oturacağı yumşaq, çox vaxt bütöv, bəzən də ayrı-ayrı döşəklərdən ibarət olur. Bu döşəklər elastik və yarımelastik tor üstündə olur. Ottomankanın arxası ayrı-ayrı yumşaq, yaxud yarımyumşaq yastıqlardan ibarət olur. Bu yastıqlar alçaq çərçivəyə, yaxud sipərə söykənir. Ottomankanın dirsəklilikləri çıxarılıb geydirilir və metal dayanacağına söykənir.

Kuşetkanın divandan fərqi ondadır ki, kuşetkanın arxası yoxdur. Kuşetkalar qutulu, yaxud qutusuz və uca ayaqlı olur. Quruluş cəhətcə kuşetkalar üç tipə ayrılır: yarımberk kuşetkalar – berk, yaxud yarımberk mütəkkəsi olur; yumşaq kuşetkalar – yarımyumşaq mütəkkəsi olur; yumşaq kuşetkalar – yarımyumşaq mütəkkəsi, yarımyumşaq və alçaq arxası olur.

Taxt – ottomankanın bir növüdür. Taxtın arxa yastıqları olmur. Qutu üzərində və ya ayaqlı qayırılır. Taxtın iki, yaxud bir dirsəkaltı mütəkkəsi və habelə başaltı mütəkkəsi olur.

Başaltı mütəkkəsi olan taxtın tumboçası da ola bilər [3].

Taxta çarpayı baş və ayaq hissələrindən, iki yan taxtasından və döşək, yaxud tordan ibarət olur.

Taxta çarpayının baş və ayaq hissələri çərçivəli və boş sipər quruluşunda ola bilər. Bu hissələrin üzünə müxtəlif cinsli ağaclardan faner yapışdırılır. Yan taxtaları bütöv olur və çarpayının ayaq və baş hissələrinə metal bəndlərlə bərkidilir.

Taxta çarpayılar döşəkli, yaxud torlu olur. Döşək və tor çarpayının yan taxtalarının arasında yerləşdirilir. Bəzən döşək çarpayının yan taxtalarının üstünə qoyulur.

Döşəklər yaylı və yaysız olur.

Yaylı döşəklər karkaslı və karkassız ola bilər. Yaylı döşəklərin karkası taxta qutudan, yaxud düralüminium çərçivədən olur.

Taxta utulu döşəklər çox vaxt torsuz və yalnız konus formalı yaylarla qayırılır. Lakin bəzi artikul məmulatın torunun 16 paxlavaşəkilli yayı olur. Belə tor 12 konus formalı yay üzərində yerləşdirilir.

Düralüminium çərçivəli döşəklərin toru adətən paxlavaşəkilli olur və belə tor konus formalı yaylar üzərində yerləşdirilir.

Karkassız döşəklər bir çox beşburmalı silindrik yaydan ibarət olur və bu yaylar döşəyin parçadan olan gövdəsinin içərisindəki gözlərdə yerləşdirilir.

Yaysız döşəklər üçün aralıq materialı (tük, pambıq, pərqu və s.) doldurulmuş mitildən ibarətdir. İçindəki tük və s. bir yerə toplaşmasın deyə, mitili şahmat, yaxud düzbucaq şəklində vişlə sıyırlar.

Yaysız və bükülməyən nazik döşəklər də olur ki, bunları yaylı döşəklərin üstündən salırlar.

Yaşayış mebeli çeşidində ən çox yer tutan mətbəx stolu, yemək otağı stolu, yazı stolu və divan qabağına qoyulan kabinet stoludur.

Mətbəx stolu üst səthindən və 1-2 qapılı stolaltı şkafindan ibarət olur. Mətbəx stolunun yuxarısında 1-2 qutusu olur [4].

Mətbəx stolu tək, yaxud mütəşəkkil olur. Mütəşəkkil mətbəx stollarının üst taxtasının kənarları yan tərəflərdən qırağa çıxmır və ona görə də onları bir-birinə kip yapışdırmaq olur.

Mətbəx stolları ayaqlı, yaxud ayaqsız olur. Mətbəx stolu şkafının qapısının kilidi içəridən və ya başqa cür olur.

Tək olan mətbəx stolunun üst taxtasının uzunluğu 800 və 1000 mm, mütəşəkkilinki isə 600, 800 və 1000 mm olur.

Mətbəx stollarına boyaq çəkilir.

Yemək stolları dörd tipdə buraxılır: bütöv stol, uzanıb qısalan ayaqlı və ya siyirməli stol, açılıb yığılan (lambert tipli) stol, qatlama və üstü yana salınan stol.

Bütöv stollar adətən kvadrat, yaxud düzbucaq formada olur. Bunların dörd ayağı və yuxarıdan qoyulmuş ayaqarası taxtaları olur. Bu stolların üstü çərçivəli, yaxud sipər quruluşda olur. Bu stollar əksərən ictimai iaşə müəssisələrində istifadə edilir.

Uzanıb qısalan stollar ən çox yayılmışdır. Bunların çeşidi olduqca müxtəlifdir. Bu stollar quruluş, üst taxtasının və ayaqlarının forması, materialı, bəzək və ölçülərinə görə bir-birindən seçilir.

Quruluş cəhətcə yemək otağı stolları iki cür olur. Bunlardan birinin üstü açılıb yığılan, digərininki isə bir neçə taxtadan ibarət olur.

I tip stolun üstü hər iki tərəfə çəkilib uzanır. II tip stolun isə üstünün taxtası iki tərəfə aralanır və aralığa əlavə taxta yerləşdirilir.

Stolların üstü kvadrat, düzbucaq, girdə və oval ola bilər.

Stolların ayaqları müxtəlif formada, yəni kvadrat, tilləri yuvarlaqlaşdırılmış kvadrat, səkkizhədlə və s. formalarda olur.

Açılıb qatlanan stolların üstü həncəməli ikiqat taxtadan ibarət olur. Stolu açmaq istədikdə üstünün taxtası açılıb 90° qaldırılır və beləliklə, stolun üstü kvadrat formaya düşür.

Qatlama stolların üstü üç taxtadan ibarət olur. Orta taxta yerində daimi bərkidilmiş olur, iki yənə taxtalar isə qalxıb salına bilər. Bu taxtalar orta taxtaya

həncəmə vasitəsilə bitişdirilir. Hal-hazırda açılıb yığılan və üstü qatlanan stollar çox az istehsal edilir.

Yemək otağı stolları iynəyarpaqlı ağac cinslərindən və qızılağac, toz ağacı və göyrüş ağacından qayırılır. İynəyarpaqlı ağaclardan qayırılan stolların üzünə palıd, fıstıq ağacı və digər cinsli ağaclardan faner çəkilir.

Yemək otağı stollarına əksərən lak çəkilir, ayrı-ayrı hallarda cilalanır.

Stolların ölçüsü üst taxtasının eni və uzunluğu ilə göstərilir (girdə və uzunsov stolların ölçüsü isə diametrindən hesablanır) və adətən 900 mm və daha artıq olur [6].

Yazı stolları quruluş cəhətcə iki tipə ayrılır: tumbalı və ayaqlı stollar.

Tumbalı stolların bir, ya iki tumbası olur. Birtumbalı stolun tumbası sağ və ya sol tərəfdə olur.

Yazı stollarının tumbaları qapısız, yaxud qapılı olur. Tumbanın qapısı bir neçə qutunu, yaxud yarımqutunu örtür.

Tumbalı yazı stollarının üstü çərçivəli, içi boş sipərli və ya sipərli ola bilər. Yazı stollarının üst səthinin kənarlarına ensiz taxta (tamasa) tutulur və ya enli çərçivə arasına alınır. Yazı stollarının üzünə faner, dermatin, yaxud mahud çəkilir.

Tumbalı yazı stollarının altında bəzən bir, iki, yaxud üç qutusu olur.

İkitumbalı yazı stollarının tumbaları göz-göz olur, bir tumbalının ki isə bütöv, yaxud göz-göz olur.

Ayaqlı stolların tumba əvəzinə dörd kvadrat, yaxud düzbucaq formalı ayağı olur. Ayaqlarının arasında iki köndələn taxta olur və bunları birləşdirən uzununa bir taxta vurulur. Belə stolların üst taxtasının altında bir, ya iki qutusu olur.

Ayaqlı yazı stollarının üstü adətən çərçivəli quruluşda olur, çərçivənin ətrafına ensiz taxta vurulur, üzünə isə dermatin, yaxud qranitol çəkilir.

Tumbalı yazı stollarına lak, yaxud cila vurulur. Ayaqlı yazı stollarına boyaq və ya lak çəkilir [12-13].

Yazı stollarının ölçüsü millimetr hesabla onların uzunluğunu və enini göstərir. Birtumbalı stolların uzunluğu 1100-1400 mm, ikitumbalılarınkı 1400-2000 mm, ayaqlı yazı stollarının uzunluğu 1000-1400 mm olur.

Divanqabağı kabinet stolları quruluş cəhətcə bütöv və girdə olur. Bunlara ayaqarası yerinə rəf qoyulur. Bu stolların üstü sipər quruluşunda olub, üzünə faner, lak və ya cila vurulur. Üstünün diametri 750-900 mm olur.

Yaşayış mebelinin çeşidində üst və alt paltar şkafları və kitab şkafları əsas yer tutur. Yazı şkafları az yayılmışdır.

Üst və alt paltar şkafları üç növdə buraxılır: yalnız alt paltar üçün, yalnız üst paltar üçün və həm üst və həm də alt paltar üçün.

Alt paltar şkafları (şifoner) adətən birqapılı və bir şöbədən ibarət olur. Həmin şöbənin siyirmələri, qutuları və yarımqutuları olur. Bu növ şkaflar ən az yayılmışdır.

Üst paltar şkafları (qarderob) ikiqapılı və birqapılı olur. Üst paltar üçün bunların bir, yaxud iki şöbəsi və bir və ya iki çöl, ya içəri qutusu olur. İçəri qutuları olan şkaflarda kostyum asmaq üçün yeşiklərin üzərində mil vurulmuş olur.

Şkaf çeşidindən ən çox həm üst, həm də alt paltar üçün olan III tip yayılmışdır. Bu şkaflar ikiqapılı, üçqapılı, ikişöbəli və üçşöbəli olur.

İkişöbəli şkaflarda şöbənin biri lat, ikincisi isə üst paltar üçündür. Alt paltar şöbəsinin siyirmə rəfləri, yarımqutuları, yaxud qutuları olur. Bunlara şkafın fasadına perpendikulyar, yaxud paralel olaraq bir, yaxud iki dəstə alt paltar yığılır. Üst paltar şöbəsində şkafın fasadına paralel mil yerləşdirilir. Mİldən yuxarıda papaq üçün rəf, paltarasan və yaxud şəbəkə olur. Qarderob şöbəsi çox vaxt alt paltar şöbəsindən dəri olur.

Üçşöbəli şkaflarda şöbələrin ikisi üst və biri alt paltar üçün, yaxud əksinə, biri üst və ikisi alt paltar üçün istifadə edilir. Üçşöbəli şkafların şöbələrinin avadanlığı da ikişöbəli şkafınkı kimidir.

İkişöbəli və üçşöbəli şkafların aşağısında iki və daha çox çöl və içəri qutuları olur [15].

Üst və alt paltarı şkaflarının çoxu iynəyarpaqlı ağac cinslərindən qayırılır və üzünə faner çəkilir. Tək-tək hallarda bu şkaflar fıstıq ağacı, tozağacı və göyrüş ağacından qayırılır. Bu şkaflara adətən lak, cila və yaxud pardax vurulur.

Şkafların qapısına bayırdan və az hallarda içəridən güzgü vurulur. Alt paltarı saxlanan şöbənin qapısının yuxarısı şüşəli olur.

Şkafların ayağının altına metal knopka vurulmalıdır.

Üst və alt paltarı şkaflarının ölçüsü onların ümumi ucalığı, eni və dərinliyi ilə göstərilir. Şkafın ümumi ucalığı 2200 mm-dən artıq olmamalıdır. Ucalığı 1800 mm-dən və eni 600 mm-dən artıq olan şkaflar mütləq sökülüb qurulma olmalıdır.

Kitab şkafları üç tip olur. Dikinə birşöbəli, dikinə ikişöbəli və müxtəlif dərinlikdə birrəfli mərtəbələri olan şkaflar.

I tip kitab şkafları bütün ucalığı boyunca eyni dərinlikdə olur, eninə isə bir, yaxud iki şöbə ola bilər. Bu şkaflar ucalığı 1700 mm-dən və eni 800 mm-dən yuxarı olduqda sökülüb qurulma qayırılır, kiçik ölçüdə olduqda isə bütöv qayırılır.

II tip kitab şkafları sökülüb qurulma olur. Bunların aşağı hissəsi yuxarı hissəsindən dərin olur. Bunlar eninə bir, yaxud iki şöbəyə ayrılır.

Birinci və ikinci tip şkafların qapısı ikitaylı, qalxıb enən, siyirməli, şüşəsiz və tamam, yaxud yarımçıq şüşəli ola bilər.

Bu tip şkafların yeri dəyişdirilə bilən bir neçə rəfi olur. Şkafın dibindən hesab edilərək daxili ucalığının hər 250 mm-i üçün bir rəfi olur.

III tip kitab şkafları da sökülüb qurulma olur. Bunlar (nisbətən dərin olan) dib hissəsindən, bir neçə ayrı-ayrı şöbədən və qapaqdan ibarət olur. Bu şkafların qapısı qalxıb enən siyirməli və yaxud ştorlu olur.

Kitab şkafları iynəyarpaqlı ağac cinslərindən, fıstıq, göyrüş, palıd və toz ağacından qayırılır. Bunlara boyaq, lak, cila və pardax vurulur.

Kitab şkafları da üst və alt paltarı şkafları kimi ayaqlı olmalıdır. Bunların ölçüsü ucalığı, eni və dərinliyi ilə göstərilir. Ümumi ucalığı 2200 mm-dən artıq olmamalıdır [16].

Birşöbəli kitab şkaflarının eni 600 mm-dən, o birilərin eni isə 800 mm-dən az olmamalıdır.

Yazı şkaflarına sekreter deyilir. Yazı şkafları quraşdırma məmulatıdır. Bu şkafların yuxarı hissəsində açma taxtası olur ki, bu taxta yazı stolu yerini verir. Bu taxtanın arxasında yazı ləvazimatı üçün rəflər və qutular olur. Yazı şkaflarının aşağı hissəsinin iki qapısı və ya siyirmə qutuları olur. Bu qapıların arxasında isə rəflər olur. Yazı şkafları bütöv və ya yuxarı hissəsi qondarma ola bilər. Yazı şkaflarının uzununa yüksək cinsli ağaclardan faner çəkilir, adətən cila vurulur.

Təyinatına görə bufetlər yemək otağı, yaxud mətbəx üçün olur.

Yemək otağı bufetləri aşağıdakı 4 tipdə qayırılır: alçaqboy bufet (üst şkaflı olmur); üst şkaflı, yaxıd rəfi olan və taxçası olmayan bufet; alt və üst şkaflardan ibarət və taxçası olan bufet; mürəkkəb quruluşlu bufet – bunun alt və üst şkaflı, bunların arasında taxçası və yanlarında əlavə yan şkafları olur.

Yemək otağı bufetlərinin hamısının azı 80 mm ucalıqda ayağı olmalıdır.

Bufetlər, bir qayda olaraq, iynəyarpaqlı ağac cinslərindən qayırılır və üzünə palıd, fıstıq, göyrüş ağacı və s. ağac cinslərindən faner vurulur. Bufetlərin əsas arayışlanması lak, cila və pardax vurulmasından ibarətdir.

Yemək otağı bufetinin ölçüsü – ümumi ucalığı (I tip üçün 1000 mm və qalan tiplər üçün 2200 mm-ə qədər), eni (800-2000 mm) və dərinliyi (alt şkaflı üçün 450-600 mm və üst şkaflı üçün 300-450 mm) ilə göstərilir.

Mətbəx bufetləri iki tipdə buraxılır: alt və üst şkaflı olan bufetlər və müxtəlif əlavə qurğuları olan bir neçə hissədən ibarət bufetlər.

Mətbəx bufetləri iynəyarpaqlı ağac cinslərindən və yarpaqlı yumşaq ağac cinslərindən qayırılıb üzünə rəng və lak çəkilir. Mətbəx bufetlərinin də ölçüsü yemək otağı bufetlərinin ölçüsü kimi göstərilir.

Kamodda alt paltarları, nazik parçalardan tikilən üst paltarları və müxtəlif xərəzi ləvazimatı saxlanır. Kamodların çoxunun iki xırda və üç böyük qutusu olur.

Bununla bərabər, ikitaylı qapısı olan qutulu, yarımqutulu və ya siyirmə rəfli kamodlar və habelə quraşdırma kamodlar da qayırılır. Bunların qutuları və ikitaylı qapısı olan rəfləri və yarımqutuları olur.

Kamodlar iynəyarpaqlı, yaxud yarpaqlı yumşaq ağac cinslərindən qayırılıb üzü fanerli və fanersiz olur. Bunlara boyaq və lak vurulur.

Kamodların ölçüsü – ucalığı, eni və dərinliyi ilə göstərilir. Kamodların azı 80 mm hündürlükdə ayaqları olmalıdır.

Çarpayıyanı tumboçkalardan ən sadə və ən çox yayılanı – yuxarisında bir qutusu və aşağısında şkafı olan tumboçkalardır. Tumboçkanın şkafını – rəfləri olan qapılı bir şöbə təşkil edir. Tumboçkanın qutusu ilə şkafının aralığında taxçası da ola bilər [19].

Tumboçkalar digər tiplərdə də qayırılır. Bunlar qutusuz, üçtərəfli taxçası, habelə kiçik qutusu və yan taxçası olan s. formalı tumboçkalardır.

Tumboçkalar iynəyarpaqlı ağac cinslərindən və habelə palıd, fıstıq, göyrüş və s. ağaclardan qayırılır. Tumboçkalar çərçivəli, sipərli və içiboş sipər quruluşunda olur. Tumboçkalara lak, cila və pardax vurulur.

Tumboçkaların ölçüsü – ucalığı, eni və dərinliyi ilə göstərilir.

Etajerka kitab saxlamaq üçündür. Bunlar quruluş cəhətcə açıq və yarımörtülü olur. Açıq etajerkanın dörd ayağı və ayaqlarının arasında 4-5 qəfəsəsi olur. Bu etajerkaların hər yan tərəfinə dikinə üç ensiz tamasa qondarılır. Yarımörtülü etajerkaların yan və arxa divarları faner taxtasından olur. Etajerkaların aşağı hissəsində qapılı xırda şkafı ola bilər.

Etajerkalar toz ağacından, palıd, fıstıq, göyrüş, ağcaqayın və digər cinsli ağaclardan qayırılır və üzünə lak çəkilir.

Şirma 4-5 xanədən ibarət olub, hər xanəsində çıxarıla bilən pərdə çərçivəsi olur. Şirmanın xanələri bir-birinə həncama ilə bərkidilir. Şirma xanələrinin yuxarı hissəsinə dikinə və köndələnə quraşdırılan tamasalarla müxtəlif bəzək vurulur.

Şirmalar fıstıq, göyrüş, palıd və iynəyarpaqlı ağac cinslərindən qayırılır. Bunlara lak vurulur.

Bədənnümə güzgü – bədii bəzəkli taxta çərçivəli böyük güzgüdür. Bədənnümə güzgünün aşağısında adətən hamar ayaqlı stol olur. Çərçivəsinə palıd, fıstıq, göyrüş və digər cinsli ağaclardan üz çəkilib lak, cila və pardax vurulur.

Dəst mebellər vahid memariyyə formada bəzəkli və müəyyən təyinatlı otaq üçün avadanlıq təşkil edir. Bununla əlaqədar olaraq dəst mebellər yemək otağı, yataq, kabinet və qonaq otağına məxsus qayırılır.

Yemək otağı üçün olan mebel dəsti adətən bufətdən, siyirməli nahar stolundan və ya 12 stuldan ibarət olur. Bunlardan başqa həmin mebel dəstində çay stolu (servizli), yaxud samovar stolu, balaca bufet, radio stolu və güldanaltı da ola bilər [24].

Yataq otağı üçün olan mebel dəsti tərkibcə müxtəlif ola bilər. Bunların ən sadəsi paltar və dəyişək şkafından, bir çarpayıdan, çarpayıyanı tumboçkadan və yumşaq kətildən ibarət olur.

Yataq otağı mebelinin daha mürəkkəb dəsti bir şkaf, iki çarpayı, iki tumboçka, iki yumşaq kətil, aynalı tualet və kürsü, yaxud banketkalardan ibarət olur. Habelə tərkibində şkaf, iki çarpayı, iki kətil, trelyaj, banketka və iki kürsü olan dəst də buraxılır.

Kabinet üçün olan mebel dəsti tərkibinə adətən yazı stolu, iş kreslosu, iki yumşaq kreslo, bir divan, divanqabağı stol və kitab şkafından ibarət olur. Kabinet üçün daha məhdud dəst də ola bilər.

Qonaq otağı üçün olan mebel dəsti divan, yaxud divan-çarpayı, iki kreslo, divanqabağı stol, bəzən də yumşaq kətil, stul, balaca bufet, radio stolu və güldanaltı stolundan ibarət olur.

Xarrat mebeli çeşidinə habelə paltarasan, rəflər, güldanaltı, karniz və s. daxildir.

Əymə mebelin çeşidi nisbətən məhduddur və əsas etibarilə stul, kreslo, divan və stoldan ibarətdir.

Təyinatına görə əymə stullar yemək otağı stulundan və pianino stulundan ibarət olur [30].

Yemək otağı stulu dörd ayaq, oturacaqaltı taxtası, halqalar (ayaqarası), oturacaq və arxa hissəsindən ibarətdir.

Bu stullar bir neçə əlamətə görə, yəni əsas hissələrinin hazırlanmasına, materialına, arxasının quruluş və ucalığına, oturacağının formasına, bəzəyinə və ölçülərinə görə bir-birindən seçilir.

Əsas hissələrinin hazırlanması xasiyyətinə görə yemək otağı stulları əymə və xarrat əymə stullarına ayrılır. Xarrat əymə stullarının bəzi hissələri (adətən ayaqları) xarrat mebeli kimi qayırılır.

Materialına görə stullar fıstıq, palıd və göyrüş ağacından olur.

Yemək otağı stullarının arxası adi və belboyu olur. Belboyu stul arxaları əymə tamasadan, yaxud fanerdən qayırılır. Yemək otağı stulunun oturacağı girdə, nalşəkilli və trapesiya formasında olur.

Yemək otağı stullarına lak, cila və pardax vurulur.

Stulların ölçüsü onların ümumi ucalığı və habelə oturacağının ucalığı, eni və dərinliyi ilə göstərilir.

Pianino stulu girdə və arxasız olur. Bunlar vint üzərində qayırıldığı üçün xeyli (450-630 mm) ucaldılıb alçaldıla bilər.

Əymə kreslolar da stul kimi müxtəlif əlamətlərə görə, yəni əsas hissələrinin hazırlanmasına, materialına, arxasının tipinə, oturacağının formasına və arayışlanmasına görə bir-birindən fərqlənir.

Əymə mebel çeşidinə adi kreslolardan başqa, habelə yelləncək kreslolar da daxildir.

Əymə divan əsas etibarilə uzun kreslodur. Əymə divanlar materialına (fıstıq, palıd, göyrüş), arxasına (faner, əymə tamasa) və arayışlanmasına (lak, cila, pardax) görə bir-birindən seçilir.

Əymə stollar adətən girdə, ayaqları əyilərək ortada bir-birinə bitişmiş olur. Stolun üstü fanerdən olub lak və cila vurulur.

Əymə mebelin dəsti adətən stol, divan, iki kreslo və iki, yaxud dörd stuldan ibarət olur [1,25].

Təyinatına görə hörmə mebel yaşlılara və uşaqlara məxsus olur.

Yaşlılara məxsus hörmə mebelin əsas növləri stul, kreslo, divan və stollardan ibarətdir.

Stul, kreslo və divanlar əsas etibarilə hörülməsi xasiyyətinə görə bir-birindən seçilir. Bunlar yalınqat, cütqat, yaxud üçqat olur. Bəzəkli, sadə və s. növlərdə hörülür. Bunlar bir-birindən həm də məmulatın bütünlükdə, yaxud ayrı-ayrı hissələrinin formasına görə fərqlənir. Məsələn, kreslolar kvadrat, nalşəkilli, xortumşəkilli və s. formalarda olur.

Hörmə mebelin çeşidinə adi kreslolardan başqa, habelə yaşlılar üçün yelləncək kreslolar da daxildir.

Hörmə stollar dördayaqlı düzbucaq formada və birayaqlı girdə ola bilər. Girdə stolun ayağı bir neçə yoğun çubuqdan ibarət olur və bunların ucları, stolu saxlaya bilmək üçün əyilmiş olur.

Hörmə mebel habelə dəst ilə də buraxılır. Bunun dəsti bir divan, bir stol, iki kreslo və iki stuldan ibarət olur.

Uşaq hörmə mebeli çeşidinə uşaq çarpayısı, kreslo, araba, xizək və uşaq stulları daxildir [23].

İki yaşa qədər uşaq çarpayılarının yanları, uşaq yıxılmasın deyə, uca qayırılır. Bunlar seyrək hörülməlidir ki, uşaq üçün yaxşı ventilyasiya təmin edilsin.

İki yaşdan yuxarı uşaq çarpayıları yaşlılara məxsus çarpayılar kimi qayırılır.

Uşaq yelləncək çarpayılarının adi çarpayılardan fərqi ondadır ki, qabaq və dal ayaqlarının altına qövs qoyulur və çarpayını bu qövsün üstündə yellənə bilər.

Uca uşaq kresloları körpələr üçündür. Bu kresloların qabağında köndələn dayanacaq ağacı və ya həncəmalı hörmə ilə bərkidilmiş xüsusi quruluşlu stolu olur.

Uşaq araba və xizəkləri çox müxtəlif forma və ölçülərdə olur.

Uşaq stulları hər cür yaşlı uşaqların özünə görə ölçülərdə qayırılır. Belə stulların oturacağı adətən elə hörülür ki, səthi çox kələ-kötür olmasın.

Çarpayının hissələri. Metal çarpayının əsas hissələri baş və ayaq hissələrindən, iki yanlıqdan, yaxud tor üçün çərçivədən ibarətdir.

Çarpayının baş və ayaq hissələri bir neçə polad və ya duralüminium borudan, polad çubuqlardan və bəzən də taxta sipərlərdən ibarət olur.

Çarpayının yanlıqları və ya çərçivəsi adətən möhkəm poladdan qayırılır.

Çarpayının baş və ayaq hissələri çərçivəyə və ya yanlıqlara müxtəlif üsullarla bənd edilir. Qatlama çarpayılarda bu hissələr bir-birinə iki həncəməli tamasa ilə bənd edilir və onun vasitəsilə də baş və ayaq hissələr qatlanıb çərçivənin üstünə gəlir. Qurma çarpayılarda baş və ayaq hissələr yanlıqlara, yaxud çərçivəyə tökmə çuqun qıfıl və ya qarmaqlarla bənd edilir. Çarpayının hissələrini vintlə bərkitməyə yol verilmir.

Çarpayılar torlu və torsuz (yaylı döşəklə) buraxılır.

Çarpayılarda şəbəkəsi zireh və romb formasında ola bilər [21].

Çarpayılarda çeşidi. Metal çarpayılar bir neçə əlamətlərə, yəni materialına, quruluşuna, baş və ayaq hissələrinin formasına, arayıqlanmasına, təyinatına və ölçüsünə görə bir-birindən seçilir.

Çarpayılarda əsas hissələri polad borulardan, duralüminium borulardan, polad çubuqlardan qayırılır.

Quruluş cəhətcə çarpayılar qatlama və qurma olur. Qurma çarpayılar torsuz, yaxud zirehli və romb formalı tor ilə buraxılır. Qatlama çarpayılarda toru adətən romb formalı olur.

Tipinə görə çarpayılarda baş və ayaq hissələri halqa, çərçivə və qövs fəsonlarında olur.

Arayıqlanması cəhətcə çarpayılarda hər yeri və ya bəzi yerləri nikəllənir, yaxud ona xrom çəkilir və bəzən də boyaq vurulur.

Təyinatına və ölçülərinə görə çarpayılar 3 qrupa bölünür: yaşlılar, yeniyetmələr və uşaqlar üçün.

2.2. Yumşaq mebellərin keyfiyyətinin ekspert qiymətləndirilməsi

Sortlaşdırma prinsipləri. Keyfiyyət cəhətcə mebel 1-ci və 2-ci sortlara ayrılır.

1-ci sort mebel həm ilk materialların keyfiyyəti, həm də onların hazırlanması, quraşdırılması və arayışlandırılması cəhətcə bütün texniki şərtlərə müvafiq olmalıdır.

2-ci sort mebeldə 1-ci sort üçün olan normalardan üç kənara çıxılma hallarına yol verilir. Lakin bu nöqsanlar mebelin zahiri görünüşünü korlamamalı və istismar xasiyyətini pozmamalıdır.

Xarrat mebelinin keyfiyyət şərtləri. Xarrat mebeli tam keyfiyyətli ağaclardan və digər materiallardan qayırılmalıdır. Mebelin ağacdən olan hissələrində qətiyyəən çürük, düyün və çat yerləri olmamalıdır.

Cilalı səthlərdə ağacın daxili damarları, düyünü, çatı, qurd dəymiş yerləri olmamalıdır. Üzü cilalı, diniş mebeline üz tərəfində 4 ədədə qədər, gövdəli mebelin isə 6 ədədə qədər 10 mm ölçüdə bitişmiş sağlam düyün olmasına yol verilir.

Bütünlükdə mebelin və hissələrinin ölçüləri standart, yaxud texniki şərtlərə uyğun gəlməlidir [21].

Xarrat mebeli hissələrinin hazırlanması, quraşdırılması, üzünə faner çəkilməsi və arayışlanması keyfiyyəti cəhətcə aşağıdakı şərtlərə müvafiq olmalıdır.

1. Bütün taxta hissələr sumbata kağızı ilə diqqətlə sürtülməli, üzü də cilalandırılmalıdır. Burada rəncələnməmiş yerlər, çat, qopuq, düyün, mamır, tilişkə, cızıntı, cilasız yer olmamalı və s. nöqsanlara yol verilməməlidir.

2. Sökülməyən hissələr kip yapışdırılmış, sıxılmış, yapışqanlaşmış və çəatsız olmalı, üz tərəfdən baxıldıqda səthində deşik, işartı olmamalıdır. Millər öz yuvasına kip yerləşdirilmiş və yapışdırılmış olmalıdır.

3. Mebelin açılıb bükülən və sökülüb quraşdırılan hissələri, yəni xonçaları, güzgüləri, şüşələri və s. hissələri kip və möhkəm bərkidilmiş olmalıdır.

4. Mebelin qapısı, qutusu, yarımqutusu, çəkmə rəfləri və qəfəsələri kip olmalıdır. Qapıları asan və səssiz açılıb örtülməli və kip olmalıdır. Qutuları və digər siyirmələri asan, ilişmədən və əyilmədən dala-qabağa çəkilməlidir.

5. Mebelin üzünə vurulan faner rənginə və şəklinə görə uyğun olmalı, kip yapışdırılmış və hər yeri hamarlanmış olmalıdır. Burada hava qalmış şişkin yerlər, yapışmamış yerlər, ləkə və yapışqan qalığı olmamalıdır.

6. Mebelin oturacağı, arx-ası, mütəkkələri və üzünə material çəkilən digər hissələri hamar və tumurcuqsuz, yan tərəfləri hamar, düyünsüz, oyuqsuz və diqqətlə rəndələnmiş olmalıdır.

7. Yumşaq mebelin yayları bir qaydada və cərgə ilə düzülmüş olmalıdır, möhkəm və düzgün bağlanmalı və yatanda səs verməməlidir. Yumşaq mebelin üstündə oturanda yanları oturacaq sahəsinin ümumi ucılığının 0,2 hissəsindən artıq yatmamalıdır.

8. Mebelin üzünə çəkilən material bərk dartılmış olmalı və həmin materialın naxışları simmetrik yerləşdirilməlidir. Burada qırıq, əyinti olmamalıdır. Kənarları bükülmüş, oboy və fsonlu mıxlarla karkasına bərkidilmiş və küncələri tikilmiş olmalıdır.

9. Mebel diqqətlə laklanmalı, cilalanmalı, pardaxlanmalı və parlaq olmalıdır. Burada çat, qopuq, əyinti, qılcıq, kələ-kötür yerlər olmamalıdır. Mebelin boyağı bir qaydada çəkilmiş olmalı və boyaqsız, çirkli, boyağı qopmuş yer və açıq qalan məsamələr olmamalıdır.

10. Mebelin furniturası möhkəm olmalı və diqqətlə quraşdırılmalıdır. Bunlarda tilişkə, batıq, əyinti, əzik, pas və digər nöqsanlar olmamalıdır. Mebelin furniturası düzgün və möhkəm bərkidilməlidir.

11. Mebelin qıfılları düzgün quraşdırılmalı, asan açılıb bağlanmalı, ilişməməli və açılıb bağlanması aydın hiss edilməlidir.

2-ci sort mebeldə müəyyən miqdarda aşağıdakı nöqsanların olmasına yol verilir.

1. Üz tərəfdən hissələrinin birləşdirilən yerlərində 100 mm uzunluqda və 1 mm aralı qalması. Lakin bu yerlər diqqətlə tamasa və sponla tutulmalıdır.

2. Qapı və qutuların öz yerindən 1-1,5 mm aralı dayanması.

3. Parlaq arayışlanmamış mebelin üzündə təmir edilməmiş yerlər olması. Bu yerləri təmir etmək üçün işlədilmiş material mebelin rənginə və taxtasının təbii şəklinə uyğun olmalıdır. Belə nöqsanların tünd rəngə boyanmış mebeldə olmasına yol verilir və həm məmulatda çoxu 10 mm³ ölçüdə ola bilər.

4. Mebelin üz tərəfinin müxtəlif yerlərində taxtasının təbii şəkil və rənginin bir-birilə azacıq müvafiq olmaması.

5. Mebelin müxtəlif yerlərdə üzündə əhəmiyyətsiz batıqlar və cızıntılar olması.

6. Mebelin üzünə çəkilən materiallarının azacıq qırışması.

7. Mebelin üz tərəfinin müxtəlif yerlərində rənginin və parlılığının azacıq solmuş və dəyişilmiş olması.

Mebelin texniki şərtlərə uyğun olması yox-lananda məmulatın hamısı gözdən keçirilir.

Mebeli qayıran istehsalat onun bütün keyfiyyət şərtlərinə dair alıcı qarşısında 6 ay müddətində məsuliyyət daşıyır. Bu müddət mebel satıldığı gündən hesablanır, bu şərtlə ki, həmin mebel normal surətdə işlədilsin [1,4,16].

III FƏSİL.

3.1. Yumşaq mebellərin istehsal texnologiyasının çeşidinin formalaşdırılmasında rolu

Mebel malları yaşayış və xidmət binalarındakı və işdə, istirahətdə tətbiq olunan, habelə müxtəlif əmlak saxlamaq və qeyri-məqsədlər üçün istifadə edilən cürbəcür predmetlərdən ibarətdir.

Ən çox yayılan ağac mebelidir. Bunların detalları müxtəlif cinsli ağacların oduncağından hazırlanır. İstehsal üsullarına görə bu mebel xarrat mebelinə, əymə mebelə və hörmə mebelə bölünür.

Xarrat mebelinin əsas adətləri oduncaqdan ibarət olaraq dülgər emalı nəticəsində (mişarlamaq, rəndələmək və s.) yaradılır və bu detallar müxtəlif xarrat üsullarında birləşdirilib yapışdırılır.

Əymə mebelin detallarına əyrişətli forma verili və detalları isə, bir qayda olaraq bərkidici materiallar (şurup, bolt və s.) vasitəsilə birləşdirilir.

Hörmə mebel xarrat və əymə mebelədən fərqlənərək hörmə emal vasitəsilə hazırlanır və başlıca olaraq söyüd çubuqlarından hörülür.

Mebel istehsalında müxtəlif növ materiallardan istifadə edilir. Bunları aşağıdakı qruplara bölmək olar: oduncaq materialları, döşəmə və doldurma materialları, üzlük materialları və müxtəlif materiallar.

Xarrat mebelinin istehsalında oduncaq materialları, adətən taxta, tir, faner və xarrat lövhələri şəklində tətbiq olunur.

Taxtalar və tirlər – həm iynəyarpaq, həm də yarpaqlı ağac cinslərindən hazırlanır.

Faner təkqatlı və çoxqatlı (yapışdırılmış) tətbiq olunur.

Xarrat lövhələri 16-dan 50 mm-ə qədər qalınlıqda çoxlu miqdarda tamsadan tərtib edilmiş və hər iki tərəfdən birqatlı faner yapışdırılmış taxta lövhələrdən ibarətdir. Bir tərəfinə, yaxud hər iki tərəfinə əlavə olaraq yonulmuş faner yapışdırılan lövhələrə üz çəkilmiş lövhə deyilir.

Xarrat lövhələrinin ortası, əksəriyyətcə iynəyarpaq cimsli oduncaqlardan və qismən də tozağacından, ağcaqovaqdan və s. yarpaqlı cins ağaclardan hazırlanır. Lövhələrin üzünə köynək yerinə çəkilən bir qatı faner tozağacından, qızılağacdan və şam ağacından olur.

Mebel istehsalında habelə yonqar-ağac lövhəcikləri tətbiq edilir. Bu lövhəciklər sintetik qatran səpilmiş, sonra preslənmiş ağac yonqarından hazırlanır. Mebel istehsalında həm də sintetik qatran qatılıb narınlaşdırılmış oduncaq lifli lövhəciklərdən istifadə edilir.

Döşəmə və doldurma materialları stul, kreslo, divan və s. növ mebel istehsalında tətbiq edilir. Bunlardan əsas yeri tutan at tükü, dəniz otu, cavan ağac qabığı, oduncaq yonqarı və pambıqdır.

Döşəmə və doldurma material yerinə atın diqqətlə qaynadılıb daranmış quyruq və yal tükündən istifadə edilir. At tükü elastikliyi nəticəsində uzun müddət nə yaprır, nə də sürtülür. Bu xassəsinə görə at tükü ən yaxşı döşəmə və doldurma materialı sayılır. Ayrı-ayrı hallarda at tükü maara, dəvə və qeyri-heyvan tükü ilə əvəz edilir.

Mebel istehsalında tətbiq edilən dəniz otu bir neçə bitki növlərindən ibarətdir. Bunlar yaşıl, tünd yaşıl, yaxud müxtəlif qəhvəyi çalan rənglərdə olur. Dəniz otu xeyli elastik olmaqla tükün nisbətən yaxşı əvəzedicisi sayılır.

Ağac yonqarı – küknar, şam, sidr və cökə ağac oduncaqlarından rəndələnib hazırlanır və 1,5-4 mm enində və 0,07-0,20 mm qalınlıqda olur. Ağac yonqarı mebel istehsalında doldurma materialı yerinə sərf edilir.

Cavan ağac qabığı cökə ağacının floema qatından didilib hazırlanır, uzun və nazik lentlərdən ibarət olur.

Pambıq mebel istehsalında ya xam, yaxud da melanj şəkildə tətbiq edilir. Burada tətbiq edilən pambıq paltarda tətbiq edilən pambıqdan sıx olur və ona görə də bunun həcm çəkisi yuxarıdır.

Yumşaq, yarımıyumşaq və yarımberk mebel istehsalında tətbiq edilən üzlük materiallar aralıq materialına və üzlük materillərə bölünür.

Aralıq sırtıq materialları əksəriyyətcə mebelin içinə qoyulur və döşəklərin üzünə (tik) çəkilir.

Bura kisəlik parçalar, bez, mitkal, xolst, xam polotno və tik adlı parça daxil olur.

Üzlük materialları mebelin üzünə çəkilir və beləliklə də ona bir qədər bəzək verir. Üzlük materialları yerinə müxtəlif gön əvəzediciləri (qranitol, dermatin, tekstovinit), pambıq parçalar (qobelen, maket, şaqren, mebel parçası və s.) kətan parçalar, ipək plyuş və habelə gön tətbiq edilir.

Oduncaqdan, doldurucu – döşəmə və üzlük materiallarından başqa, mebel istehsalında müxtəlif metal və metaldan olan detallar (borular, çeşid polad, yaylar, məftillər və s.), sargı və tikiş materialları (şpaqat, qaytan, sap), yapışdırıcı materiallar, bəzək materialları (lak, politura və s.), bərkidici materiallar (şurup, burma mıx, mismar, qarmaq), müxtəlif furnitura, güzgülər, naxışlı şüşələr və ayrı-ayrı tikələrdən toplanıb fiqurlu şəkllə salınan və metal şinkalarla bərkidilən «payka» adlanan şüşələr tətbiq olunur.

Mebelin istehsalı aşağıdakı əsas əməliyyat qruplarına bölünür:

- əsas materialların hazırlanması;
- detalların hazırlanması;
- detalların qovşaqlara (kombinatlara) birləşdirilməsi;
- faner yapışdırılması;
- mebelin yığılması;
- mebelin bəzək əməliyyatı.

Mebel hazırlanmağa başlanmadan qabaq mişar materialları yaxşı qurudulmalıdır. Çox zaman bu əməliyyat müəyyən temperatur və havanın nisbi rütubət rejiminə riayət edilməklə xüsusi quruducu kameralarda aparılır. Belə kameralarda qurutma əməliyyatı olduqca uzun müddət (7-9 sutka) çəkir.

Mebelin ayrı-ayrı detalları quru oduncaqdan dəzgahlarda, yaxud əldən kəsilib hazırlanır. Kəsilmiş detallar (pəstahalar) sonra müxtəlif emaldan

(rəndələmə, səthin hamarlanması, dəşiklərin açılması, zivanaların kəsilməsi və s.) keçirilir.

Bir neçə detaldan ibarət müəyyən mebelin iriləşdirilmiş hissəsinə qovşaq, yaxud kombinat deyilir. Məsələn, şkafın hər yeşiyi, qapısı, yuxarı qalpağı və s. quraşdırılmış hissəsi bir qovşaq sayılır.

Ayrı-ayrı detallar müxtəlif xarrat birləşdirmələrilə qovşaqlara birləşdirilir. Xarrat birləşdirmələrindən aşağıdakı qeyd etmək olar:

- zivana;
- dördə bir;
- çıxıntı;
- tamasa;
- işgil;
- uc-uca.

Zivana birləşdirməsi ən çox yayılmışdır. Bu üsul detalların uzununa və eninə tərəf birləşdirilməsində və yeşiklərin və çərçivələrin uclarının birləşdirilməsində tətbiq olunur.

Zivana birləşdirilməsində bir detalın zivanası digər detalda açılmış yuvaya, yaxud deşiyə geydirilir və bununla da detallar bərkimiş olur.

Zivanalar bir sıra əlamət üzrə bir-birindən fərqlənir. Məsələn, detalla bağladığı əlaqənin xarakterinə görə zivanalar geydirmə və bütöv, yəni detalla bir parça təşkil edən zivanalara ayrılır. Forma etibarilə zivanalar girdə, düzbucaq olur. Birləşdirilən detalların səthinə çıxması dərəcəsi etibarilə zivanalar ikitərəfli, yəni detalı bütün yayır keçən birtərəfli, yəni gizlənən, açıq, yəni künc birləşmələrində hər iki tərəfdən görünən, yarım gizli, yəni tək cəhətdən görünən və gizli, yəni heç görünməyən növlərə ayrılır.

Dördə bir birləşməsi detallar eninə birləşdirilmiş hallarda tətbiq olunur. Burada yanları yaxşı rəndələnmiş taxtada bütün uzununu boyunca qalınlığının yarısına qədər dərinlikdə oyuq açılır və həmin oyuqlar da digər taxtanın üzərinə qoyulur.

Çıxıntı birləşməsində bir detalın kənarı boyunca zivana açılır və digər detalda isə diş qayrılıb bir-birinin içinə geydirilir. Bu üsul detalların eninə tərəf bir-birinə birləşdirilməsi hallarında tətbiq olunur.

Tamasa birləşməsi ondan ibarətdir ki, hər iki birləşdiriləsi detalların kənarında zivana açılır və bu zivanaya müvafiq qalınlıqda tamasa çalınır.

İşgil birləşməsində rəndələnmiş taxtaların eni boyu qaranquş quyruğu şəklində zivana açılır və zivanaya müvafiq formalı işgil çalınır. Bu birləşmə lövhənin əyilməsinə mane olur.

Uc-uca birləşmələr bucaq birləşmələrdir. Uc-uca birləşmə üsulunda birləşdiriləsi detalların ucları 45° bucaq altında kəsilir və uc-uca olaraq zivanaya, yaxud çərçivəyə bərkidilir.

Detallar qovşaqlara birləşdirilən zaman, onlar mütləq lət, kazein və sümük yapışqanı ilə yapışdırılmalıdır. Yapışma davamlı olsun deyə, detallar 4-5 saat ərzində bir-birinə bərk sıxılmalıdır. Yapışdırma gedən binanın temperaturu 18°-dən aşağı olmalıdır.

Son yığılmadan əvvəl mebelin ayrı-ayrı detallarına, yaxud qovşaqlarına bir tərəfdən, yaaxud iki tərəfdən adətən qiymətli ağac cinslərindən (palıd, fıstıq, qoz, qırmızı ağac və s.) hazırlanmış faner çəkilir. Faner, iynəyarpaq cinsli və yumşaq olan yarpaqlı cins ağaclardan hazırlanan mebelə çəkilir.

Faner ya sadə, yaxud da fiqurlu tərtibə salınır. Sadə faner tekstura etibarilə bir növdə, bir rəngdə və xarakterdə olur. Fiqurlu tərtibə salınmış fanerdən teksturasının müxtəlif olması nəticəsində müxtəlif fiqurlar (dama-dama, küknar və s.) törədilir.

Yığma əməliyyatı qabaqca hazırlanmış qovşaqların bərkidilməsindən ibarətdir. Quraşdırma konstruksiyasında mebel həm fabrikanın özündə, həm də satılan yerində yığıla bilər. Qeyri-quraşdırma konstruksiyalarda mebel fabrikdə yığılır. Burada yuxarıda göstərilmiş ayrı-ayrı xarrat birləşdirmə üsulları, yaxud da şuruplar və digər bərkidici materiallar tətbiq olunur.

Mebel müxtəlif bəzək əməliyyatından keçirilir, yəni boyanır, laklanır, pardaxlanır, cilalanır, qazılıb naxışlanır, instruksiya yaradılır və pərdə əmələ gətirilir (plyonka çəkilir).

Boyaq əməliyyatına rəngsaz və lak, pardax və digər bəzək əməliyyatına xarrat bəzək əməliyyatı deyilir.

Boyaq əməliyyatı ən sadə bəzək əməliyyatı olmaqla hamıdan çox fanersiz mətbəx mebeli üçün (kursü, mətbəx masası, qəfəsə və s.) tətbiq olunur.

Mebelə fırça vasitəsilə yağlı və minalı boyaqlar vurulur. Burada mebelin səthi qabaqcadan yonulub hamarlanır və sonra yapışqanlı, yaxud yağlı zamazka sürtülür.

Lak əməliyyatı mebelin səthinə spirtli, yaxud nitrosellüloz lakı sürtülməkdən ibarətdir. Lak üç dəfə və daha çox dəfə fırça, yaxud xüsusi tampon vasitəsilə sürtülür. Nitrosellüloz lakı həm də aeroqraf vasitəsilə vrula bilər. Lakın üst bir, yaxud iki qatından başqa hər qatı nazik yonucu material vasitəsilə cilalanır.

Mebelin səthini lak üçün hazırlamaq boyaq üçün hazırlamaqdan çətindir. Həmişə lak vurmada qabaq mebelin səthi yonulur və mumlanır, yəni qaynar mumla skipidar sürtülür. Mumlandıqda oduncağın məsamələri dolu və beləliklə də lak bərabər qaydada mebelin səthinə yayılır. Oduncağın təbii rəngini dəyişmək istəyən hallarda mumdan qabaq mebel aşılır, yaxud qatranlanır. Aşılama oduncağın üst qatlarına müxtəlif rəngəqlər (qoz cövhəri, kalsium, permanqanat və s.) sürtülür. Qatranlamada oduncaq dərinədən olaraq müxtəlif üzvi boyaqlar vasitəsilə rənglənir. Bu cür dərinədən rəngləmək üçün detallar, yaxud faner avtoklav içində, yaxud da açıq vannalarda boyaq məhluluna salınıb çıxarılır. Bəzi hallarda rəngəqlərin (boyaqların) köməyiylə oduncağın səthinə süni tekstura (naxış) vurulur və bahalı ağac cinslərinə (qırmızı ağac, qoz və s.) bənzədilir.

Pardax əməliyyatı – mebel bəzəyində ən yüksək keyfiyyətli üsul təşkil edir və bunun nəticəsində mebelin səthində nazik, şəffaf, parıltılı, yaxud tutqun politura (spirtli lak) pərdəsi əmələ gəlir. Politura yuyulmuş kətan cıdasına bükülmüş yun

parçadan ibarət nazik tampon vasitəsilə sürtülür. Pardax əməliyyatı bir neçə dəfə aparılır və orada politura qatlarının quruması üçün fasilələr verilir.

Pardax əməliyyatı qoz, qırmızı ağac, fıstıq və qızılağac kimi ağac cinslərindən üzünə faner çəkilmiş mebel üçün tətbiq edilir.

Cila əməliyyatı mürəkkəb bəzək əməliyyatından, yəni həm lak, həm də pardax əməliyyatından ibarətdir. Cila əməliyyatında ciddi hazırlanmış mebel səthinə qabaqca 2-3 qat lak sürtülür və sonra həmin lak pərdəsi politura, yaxud xüsusi maddələr vasitəsilə cilalanır.

Cila əməliyyatı mebelin bəzək əməliyyatını xeyli sürətləndirir və bununla bərabər mebelin üzərində kifayət qədər yüksək keyfiyyətli pərdə təmin edir.

Pərdə vasitəsilə mebelə bəzək vurmaq yeni progressiv metoddur. Bu bəzək əməliyyatında mebelin səthi sintetik qatranın nazik pərdəsi ilə örtülür və bu pərdə mebeli pardaxlanmış göstərir.

Süni tekstura yaratmaq üçün pərdənin altına və ya pərdənin iki layının arasına qiymətli cinsli ağacın kağıza salınmış teksturası qoyulur.

Naxış (inkrustasiya) əməliyyatında mebelin səthinə müxtəlif cins ağac tikələrindən ibarət naxışlar yaradılır. Ayrı-ayrı hallarda inkrustasiya üçün sədəf, metal lövhəciklər və digər materiallar tətbiq edilir.

Qazma naxış əməliyyatı – mebelin detallarını bu və ya digər şəkildə qazmaqla və yaxud mebelin səthinə ayrı-ayrı qazma naxışlı hissələr yapışdırmaqla bəzək yaratmaqdan ibarətdir.

Yumşaq mebel istehsalında birinci mərhələ məmulatın gövdəsinin hazırlanmasından ibarətdir. Yumşaq mebel gövdəsinin hazırlanması əməliyyatı bərk xarrat mebeli hazırlanması əməliyyatının eynidir.

Mebelin gövdəsi hazırlandıqdan sonra yaylar qoyulur və mebel sınıdır. İri məmulatda (divan, matras) yaylar, adətən məftil, tor, yaxud taxta tir üzərində, xırda məmulatda isə (kreslo, kürsü) qalın bütöv parça, yaxud sıx hörülmüş bafta üzərində bərkidilir. Məftil tora yaylar bərk bəndlənir, ağac çərçivəyə metal mismarla vurulur, parçaya isə tikilir.

Bu qayda bərkidilmiş yaylar yuxarıdan bir-biriləhəm uzununa, həm eninə, habelə kəcinə tərəf şpaqatla sarınır və beləliklə də hər yay səkkiz yerdən sarınmış olur. Şpaqatın ucları mebelin gövdəsinə mıxlanır.

Sonra yayların üstünə kisəlik parça, yaxud parusin salınıb, mebelin gövdəsinə mıxlanır və yayların yuxarı halqalarına tikilir. Parçanın üstündən bu və ya digər doldurucu material sərilir və bunun da üstünə yenə parça salınıb mebelin gövdəsinə mıxlanır. Sonra mebelin kənarları sırınır və birqat pambıq qoyulub üstünə üzlük material çəkilir. Həmin üzlük material səliqəli surətdə dartılıb mebelin gövdəsinə mıxlanır. Beləliklə yanları bərk mebel hazırlanmış olur.

Mebelin yanları yumşaq olsun deyə gövdənin qabaq tirində yayların qabaq sıralarının sərbəst yatması üçün yuxarıda yarıq açılır və yayların qabaq sıraları kip olaraq qabaqkı tirə söykənir. Yayların yuxarı həlqələrinə isə 5-6 mm yoğunluğunda polad məftil bəndlənir. Həmin məftilin ucları künclərdə əyilir və hər yan sıradakı iki yaya bağlanır ki, bununla da yayların bir qaydada yatmasına müvəffəq olunur.

Yumşaq mebel istehsalı son bəzək əməliyyatı ilə bitir. Bəzək əməliyyatı sırınmamış hissələrin səthindəki xırda qüsurların düzəldilməsindən, onlara lak vurulmasından, pardaxlanmasından, yaxud cilalanmasından və bu əməliyyat sırtıq işlərindən qabaq aparıldığı hallarda lakın təzələnməsindən ibarətdir.

3.2. Yumşaq mebellərin dəst halında komplektləşdirilməsi

Mebelin ümumi qruplaşdırılması. Mebel növlərinə, təyinatına, konstruksiyasına, fasonuna, istehsal xarakterinə, gövdəsinin materialına, sırığının materialına, bəzək xarakterinə, ölçüsünə, komplektliyinə və sinfinə görə qruplaşdırılır.

Mebelin növləri. Mebelin çeşidində xeyli miqdarda məmulat növləri vardır. Mebelin əsas növləri taburet, kürsü, kreslo, divan, ottomanka, taxt, kuşetka, çarpayı, matras, massa, şkaflar, bufet, komod, tumboçka və s. növlərdən ibarətdir.

Mebelin təyinatı. Eyni növlü mebel müxtəlif təyinat daşıya bilər. Məsələn, masalar mətbəx, xörək, yazı və s. təyinatda ayrılır. Şkaflar təyinat etibarilə kitab üçün, hazır paltar və dəyişək üçün və mürəkkəb təyinat üçün ola bilər. Tumboçkalar çarpayıya, tumboçkalarına, radio tumboçkalarına və s. növlərə ayrılır.

Mebelin konstruksiyası. Konstruksiya əsas etibarilə hansı qovşaqlardan (kombinatlardan) ibarət olduğundan və bu qovşaqların bir-birilə necə birləşməsindən asılıdır.

Qovşaqlarının xarakterinə görə mebel tirli və gövdəli mebelə ayrılır. Tirli mebelə (taburet, kürsü və s.) qovşaqların çoxusu ayrı-ayrı xırda tirlərdən, gövdəli mebelin qovşaqları isə yeşiklərdən, lövhələrdən və çərçivələrdən ibarət olur. Gövdəli mebel (şkaflar, massa, komod və s.) konstruksiyaya etibarilə lövhəli, çərçivəli və qatışıq mebelə ayrılır. Lövhəli mebelə qovşaqlar diqqətlə rəndələnmiş və xarrat birləşmələrindən biri ilə bərkidilmiş ayrı-ayrı taxtalardan ibarət olur. Çərçivəli mebelin xüsusiyyəti orasındadır ki, burada qovşaqlar çərçivələrdən ibarət olur və bu çərçivələrə də faner lövhələr geydirilir. Qatışıq mebel lövhəli və çərçivəli konstruksiyada olan qovşaqlardan təşkil edilir.

Qovşaqların birləşməsi xarakterinə görə mebel qeyri-quraşdırma və quraşdırma olur. Qeyri-quraşdırma mebelə qovşaqlar daimi və quraşdırma

mebeldə isə müxtəlif bəndləyicilər vasitəsilə bərkidilir. Həmin bəndləyicilər mebel qovşaqlarının asanlıqla ayrılmasına imkan verir.

Mebelin fasonu cürbəcürdür. Mebelin fason bölgüsü ayrı-ayrı hissələrinin forma və ölçüsü ilə müəyyənləşdirilir. Məsələn, kürsülərin fasonu söykənəcəyinin ucalığından və formasından, şkafların forması isə hissələrinin formasından və ölçüsündən, yeşiklərinin sayından və s. əlamətlərdən asılıdır.

İstehsal xarakterlərinə görə xarrat mebeli bərk, yarımberk, yarımıyumşaq mebellərə bölünür. Bunların hər birinin xüsusiyyətləri yuxarıda göstərilmişdir.

Gövdəsinin materialına görə mebel iynəyarpaq cinsli ağaclardan, palıddan, göyrüşdən, fıstıqdan və s. ağaclardan hazırlanır.

Sırığının materialına görə mebel reps, yaxud yüngül dekorativ parça, cut, dermatin, maket, şaqren, qobelen, plyuş və s. materiallarla sırımış mebellərə ayrılır.

Bəzək xarakterlərinə görə mebel iki əsas qrupa bölünür. Bunun birinə rəngsaz bəzəkli mebel, ikincisinə isə xarrat bəzəkli mebel deyilir.

Rəngsaz bəzəkli mebel müxtəlif rənglərə boyanmış, xarrat bəzəkli mebel isə lak çəkilmiş, pardaxlanmış və cilalanmış pərdələrlə bəzənmiş və s. bəzəklə olur.

Mebelin ölçüləri millimetr hesabında olaraq hər məmulatda əsas detalların həqiqi ölçüsü üzrə göstərilir. Məsələn, kürsülərdə ümumi ucalığı, oturacaq hissəsinin ucalığı, eni və dərinliyi, masalarda – uzunluğu, eni və ucalığı, şkaflarda – ümumi ucalığı, eni və dərinliyi göstərilir və s.

Komplektliyinə görə mebel – dağınıq, yəni ayrı-ayrı məmulat şəklində və qarnitur şəklində, yəni müəyyən təyinatlı (xörək otağı üçün, kabinet üçün, qonaq otağı üçün) olur.

Mebelin sinif bölgüsü onun materialından, bəzək xarakterindən, komplektliyindən və digər göstəricilərindən asılıdır. Xarrat mebeli 3 sinfə, yəni əla, birinci və ikinci siniflərə bölünür. Əla sinfə ya yüksək keyfiyyətli mebel qarniturları, yaxud da vahid arxitektur – bədii üslub daşıyan ayrı-ayrı predmetlər daxil olur. Bunlara bayır tərəfdən qiymətli ağac cinslərindən (Karel tozağacı, qoz ağacı, limon

ağacı, qırmızı və çəhrayı ağac, qarağac və s.), içəri tərəfdən isə eyni qiymətli ağac cinslərindən, yaxud yarpaqlı ağac cinslərinin bərkindən üzülük çəkilir. Əla sinfə aid mebel pardaxlanır və parlaq və yaxud tutqun şəklə salınır. Bunlara həm də ipək, məxmər, xalça və gön çəkilir.

Birinci sinfə bayır və içəri tərəflərdən yarpaqlı cins ağaclardan (palıd, fıstıq, ağcaqayın, göyrüş) üzülük çəkilmiş, pardaxlanıb parlaq, yaxud tutqun şəklə salınmış, yaxud cilalanmış, üzünə mebel parçası, dermatin, yaxud yüksək keyfiyyətli tekstovinit çəkilmiş mebel qarnituru, yaxud vahid arxitektura – bədii üslub daşıyan ayrı-ayrı mebel predmetləri daxil olur.

Ən sadə mətbəx mebelindən başqa, bütün yerdə qalan mebel ikinci sinfə daxil edilir.

Xarrat tabureti bir sıra detallardan, o cümlədən oturacaq, ayaq, ayaqarası və oturacaqaltı detallarından ibarətdir.

Taburetin oturacağı konstruksiyaya etibarilə lövhəli və çərçivə arasında fanerli və forma etibarilə isə kvadrat, yaxud girdə olur.

Taburetin ayaqları adətən düzbucaq və aşağıya doğru nazılmış şəkildə istehsal edilir.

Ayaqarası bəndləri dörd, yaxud iki ədəd nazik tirdən ibarət olur və aşağıdan taburetin ayaqlarını birləşdirir. Ayaqarası bəndi iki ədəd olanda çarpazı şəkildə vurulur.

Taburetin oturacaqaltı bəndi yuxarıdan ayaqlarını bir-birinə birləşdirir və eyni zamanda oturacaq üçün dayaq təşkil edir. Taburetin, adətən dörd, yaxud iki oturacağının bəndi olur. Bəzi hallarda oturacaqaltı bəndləri əymə üsulda halqa şəkildə hazırlanır.

İstehsalına görə taburetlər bərk və yarım bərk oturacaqaltı olur. Ən çox rast gəlinən normal ucalıqda (450 sm-ə yaxın), oturacağı bərk olan taburetlərdir. Bunlar çox zaman iynəyarpaq ağac cinslərindən və ayrı-ayrı hallarda isə palıd, ağcaqayın və fıstıq ağacından hazırlanır. Taburetlərə boyaq vurulur.

Xarrat kürsüsü oturacaq hissəsindən, dörd ayaqdan, ayaqarası bəndlərdən, oturacaqaltı bəndlərindən və söykənəcəkdən ibarətdir.

Kürsülərin oturacaq hissəsi çərçivəli, çərçivəsiz, bərk, yarımberk, yarımıyumşaq və yumşaq olur. Çərçivəli oturacaq oturacaqaltı bəndinə bərkidilmiş çərçivədən ibarətdir. Həmin çərçivəyə isə faner lövhə salınır. Çərçivəsiz oturacaq bilavasitə kürsünün oturacaqaltı bəndlərinə bərkidilir.

Kürsünün ayaqları müxtəlif profildə və formada ola bilər.

Kürsünün 3 ədəd uca, yaxud qısa ayaqarası bəndi olur. Bunlardan ikisi yanlardan və biri isə qabaqdan qoyulur. Ayaqarası bəndləri qısa olanda qabaqkı ayaqların tam tuşundan deyil, bir qədər içəriyə doğru yerləşməlidir ki, kürsüdən asanlıqla istifadə edilsin.

Kürsülərdə 4 ədəd oturacaqaltı bənd olur və bunlar da taburetdə göstərilən vəzifəni görür.

Kürsülərin söykənəcəyi müxtəlif konstruksiyada bərk, yarımberk və yarımıyumşaq olur.

Ümumi ucalığından asılı olaraq kürsülərin söykənəcəyi adi və bel xəttinə müvafiq olur.

Təyinatına görə kürsülər yaşlılara və uşaqlara məxsus olur.

Yaşlılara məxsus kürsülər oturacağının tipinə görə bərk, yarımberk və yarımıyumşaq kürsülərə bölünür.

Yaşlılara məxsus kürsülərin fasonları dalının xarakterinə (bərk, yarımberk, yarımıyumşaq) və konstruksiyasına (tirlərdən ibarət, bütöv, mürəkkəb quruluşlu), habelə oturacağının konstruksiyasına, ayaqlarının formasına və kürsünün digər xüsusiyyətlərinə görə müəyyənləşdirilir.

Yaşlılara məxsus kürsülərin ölçüsü, əsas etibarilə ümumi ucalığı ilə müəyyənləşdirilir.

Uşaqlara məxsus kürsülər bərk və yarımberk olur. Bunlar yaşlılara məxsus kürsülərdən və ölçüləri ilə və fasonca məhdud olması ilə fərqlənir.

Kreslo kürsüdən öz dirsəkliyi və habelə enli olması və oturacağıın ölçüsü ilə fərqlənir.

Kreslolar da kürsülər kimi həm yaşlılara, həm də uşaqlara məxsus olur.

Yaşlılara məxsus kreslolar oturacağıın xarakterinə görə bərk, yarımberk, yarımıyumşaq və yumşaq olur.

Kresloların söykənəcəyi adi və bel xəttinə müvafiq ucalıqda olur. Uşaqlara məxsus kreslolar yalnız bərk olur.

Yaşayış mebel çeşidinə, adətən yalnız qutulu və qısa ayaqlı yumşaq divanlar daxil edilir. Belə divanların əsas hissələri qutusundan, oturacağından, söykənəcəyindən və mütəkkələrindən ibarətdir.

Divanın oturacağıın altındakı qutu yanlarında dayaq-dirsəklikləri və onların da üstündə mütəkkələri olan yeşikdən ibarətdir. Qutunun fasad və yan tərəflərinin üzünə adətən üzlük-sırıq materialı çəkilir və aşağısına isə taxta tamasa vurulur. Ayrı-ayrı hallarda qutuya sıırıq materialı yerinə faner vurulur.

Divanın oturacağı yumşaq, adətən yumşaqyanlı və quraşdırma olur.

Divanın söykənəcəyi də çox zaman yumşaq, yaylı və quraşdırma konstruksiya daşıyır. Divanlar ya bütöv sıırıqlı və üzlük materialı çəkilmiş söykənəcəkli, yaxud da taxta çərçivəli söykənəcəkli konstruksiyada buraxılır.

Divanın yan mütəkkələri, bir qayda olaraq yumşaq, yaxud yarımıyumşaq, həncamalı, dala qatlanan, yaxud quraşdırma olur.

Qutulu yumşaq divanlar aşağıdakı əlamətlərinə görbir-birindən fərqlənir:

- söykənəcəyinin xarakterinə görə;
- oturacağıın konstruksiyasına və yaylarının sayına görə;
- mütəkkələrinin konstruksiyasına görə;
- üzünə çəkilən materialının növünə görə;
- bəzək xarakterinə görə;
- ölçüsünə görə.

Ottomankanın xüsusiyyəti söykənəcəyinin üç yastıqdan və mütəkkələrinin həmişə xüsusi polad kronşteyn üzərində quraşdırılmış olmasından ibarətdir.

Ottomankanın öir növünü də taxt təşkil edir. Taxt söykənəcəksiz, iki mütəkkədən ibarət söykənəkli və üç ədəd quraşdırma qısa yastıqlı konstruksiyada olur.

Kuşetkalar ensiz və söykənəcəksiz olması ilə divanlardan fərqlənir. Kuşetkalar yumşaq və yarımyumşaq olur. Yumşaq kuşetkalar qutulu və ayaqlı, yarımyumşaq kuşetkalar isə təkə ayaqlı olur. Yumşaq kuşetkaların başaltı hissəsi, yaxud quraşdırma və habelə dala qatlanan mütəkkəsi olur.

Taxta çarpayılar matrasla, yaxud oturacaqaltının üzərinə yerləşdirilmiş şəbəkə ilə və habelə oturacaqaltıların yuxarı kənarlarının üzərinə yerləşdirilmiş matrasla birlikdə buraxılır.

Matraslar yaylı və yaysız olur. Yaylı matraslar müxtəlif konstruksiyada hazırlana bilər. Ən çox rast gələn taxta qutu şəklində karkaslı matraslardır. Konstruksiya etibarilə belə matraslar divanın oturacağına çox bənzəyir.

Yaysız matras parçadan olan çexoldan və onun içinə doldurulmuş tük, pambıq, lələk və s. materiallardan ibarətdir. Belə matraslar arabir yerlərdən şpaqatla sınıır ki, içinin materialı topaqlaşmasın.

Nazik yaysız matrassa döşək, yaxud tük döşəyi deyilir.

Təyinat etibarilə matraslar yaşlılar, yeniyetmələr və uşaqlar üçün olur. Yaşlılar üçün olan matraslar öz növbəsində çarpayıların ölçüsünə müvafiq bölünür.

Yeniyetmələr üçün olan matraslar təklik matras ölçüsündə, lakin bir qədər qısa buraxılır.

Yaşayış mebel çeşidində ən çox yayılan masalar mətbəx masası, xörək otağı masası, yazı masası və divan qabağı kabinet masasıdır.

Mətbəx masaları qapaqdan və bir, yaxud iki qapılı masaaltı şkafdan ibarət olur. Şkafın yuxarisında bir, yaxud iki yeşik vardır. Şkafın qapağı, adətən yanlardan və qabaqdan bir qədər bayıra çıxır.

Bütün mətbəx masaları ayaqlı və ayaqsız ola bilər.

Mətbəx masaları boyanmış halda buraxılır və bunların qapağının uzunluğu 800 və 1000 mm təşkil edir.

Xörək otağı masaları müxtəlif konstruksiyada, yəni bütöv, uzanan, açılan və s. quruluşda ola bilər.

Xörək otağı masalarından ən çox yayılan uzanan masalardır. Bunlar bir sıra əlamətə görə, o cümlədən konstruksiyasına, qapağının formasına, ayaqlarının formasına, bəzəyinə və ölçülərinə görə bir-birindən fərqlənir.

Konstruksiya etibarilə xörək otağı masaları açılan yarımqapaqlı, əlavə taxtali və açılan taxtali olur.

Birinci tipli masalarda qapağın altından hər iki tərəfə yarımqapaq taxtalar çəkilir. Yerdə qalan tipli masalarda qapaq açılır və aralıqda əmələ gələn boşluğa bütöv taxtalar yerləşdirilir. Həmin taxtalar isə ya həncamadan asılı olur, yaxud da qatlanır.

Masaların qapağı kvadrat, düzbucaq, girdə və oval formalarda olur. Masaların ayaqları müxtəlif formalarda (kvadrat, oval tipli kvadrat, səkkiztilli və s.) hazırlanır.

Tumbalı yazı masalarının qapağı çərçivəli, içi boş lövhəli (bunun çərçivəsi iki tərəfinə qalın faner yapışdırılmış nazik tirlərlən ibarətdir) və löh=vhəli konstruksiyada olur. Qapağın üzünə faner vurulur, yaxud dermatin, yaxud da mahut çəkilir.

Tumbalı masaların qapağının altında bir, iki və ya üç yeşik ola bilər. İkitumbalı massa sökülən birtumbalı massa ilə sökülən və sökülməyən konstruksiyada buraxılır.

Ayaqlı yazı masalarında tumba əvəzinə kvadrat, yaxud düzbucaq şəklində dörd ayaq olur və bunların aralığına eninə tərəf ayaqarası tiri bənd edilir və ayaqarası tirlər isə bir ədəd uzununa gedən tir vasitəsilə birləşdirilir. Belə masaların qapağının altında bir, yaxud iki yeşiyi olur. Ayaqlı yazı masalarının qapağı adətən çərçivəli konstruksiyada olur.

Tumbalı yazı masalarına lak sürtülür və pardaxlanır, ayaqlı masalara isə boyaq, yaxud lak çəkilir. Yazı masalarının ölçüsü millimetr hesabla uzunluğunu

və enini göstərir. Bir tumbalı yazı masalarının uzunluğu 1100-1400 mm, iki tumbalının 1400-2200 mm və ayaqlı masaların isə 1000-1400 mm təşkil edir.

Divanqabağı kabinet masaları konstruksiya etibarilə bütöv, girdə, adətən taxta ayaqlı və ayaqarası yerinə qəfəsəli olur. Bu masaların qapağı lövhəli konstruksiyada və fanerlənmiş olur, qapaqlarına isə, bir qayda olaraq lak sürtülüb pardaxlanır, yaxud cilalanır. Qapaqların diametri 750-900 mm olur.

Yaşayış mebel çeşidində əsas məmulatdan biri də paltar və dəyişək şkafı və kitab şkafıdır.

Paltar və dəyişək şkafı 3 tipdə hazırlanır. Bunların biri dəyişək, ikincisi hazır üst paltarı və üçüncüsü isə hazır üst paltarı və dəyişək üçün olur. Ən çox rast gələn üçüncü tipli, yəni üst paltarı və dəyişək üçün olan şkaflardır. Bunlar ikiqapılı və üçqapılı, ikişöbəli və üçşöbəli olur.

Paltar və dəyişək şkaflarının çoxusu iynəyarpaq cinsli ağaclardan hazırlanır və ayrı-ayrı hallarda fıstıq, göyrüş, yaxud tozağacı ilə fanerlənir. Bu şkaflara, adətən lak sürtülür və habelə bunlar pardaxlanır, yaxud cilalanır.

Şkafların qapısında bayırdan, yaxud içəridən güzgü yerləşdirilə bilər. Şkafın dəyişək şöbəsi qapısının yuxarısı «payka» deyilən ləvazimatla təchiz olunur. Şkaflara ayaq qoyulur, ayaqlarının altında isə metal knopka qoyulması məsləhət görülür.

Paltar və dəyişək şkaflarının ölçüsü ümumi ucalığını, enini və dərinliyini göstərir. Ucalığı 1800 mm-dən və eni 600 mm-dən yuxarı olan şkaflar mütləq quraşdırma (sökülüb yığılan) konstruksiyada olmalıdır.

Kitab şkafları 3 tipdə hazırlanır. Bunların biri bütün ucalığı boyunca birşöbəli, ikincisi – ikişöbəli (yuxarı və aşağı) və üçüncüsü isə müxtəlif dərinlikdə birqəfəsəli seksiyalardan ibarət yığma şkaflardır.

Kitab şkafları da paltar və dəyişək şkafları kimi ayaqlı olmalıdır. Kitab şkaflarının ölçüsü ucalığını, enini və dərinliyini göstərir.

Bufet şkafları qab və məhsul saxlamaq üçündür. Təyinatına görə bunlar aşxana və mətbəx bufetlərinə ayrılır.

Aşxana bufetləri aşağıdakı 4 tipdə istehsal edilir:

- qısa bufet (yuxarısı şkaflı);
- yuxarıdan şkaflı, yaxud qəfəsəli camaxatansız bufet;
- arası camaxanlı yuxarı və aşağı şkaflardan ibarət olan bufet;
- arasında camaxatan və yanlarında əlavə şkafları olan yuxarı və aşağı əsas şkaflardan ibarət mürəkkəb quruluşlu bufet.

Bütün aşxana bufet şkaflarının ən azı 80 mm ucalığında ayaqları olmalıdır. Aşxana bufet şkaflarının ölçüsü ümumi ucalığını, enini və dərinliyini göstərir.

Mətbəx bufet şkafları iki tipdə hazırlanır. Bunların biri yuxarı və aşağı şkaflardan və ikincisi isə bir neçə hissədən və müxtəlif əlavə qurğulardan ibarət olan şkaflardır. Mətbəx bufetinin ölçüləri yemək otağı bufetinin ölçüləri kimi olur.

Komodlarda dəyişək, yüngül üst paltarı və ayrı-ayrı xırdavat malları saxlanılır.

Ən çox rast gələn iki ədəd xırda, yaxud üç ədəd iri xarici yeşiyi olan komodlardır.

Komodların ölçüsü ucalığını, enini və dərinliyini göstərir. Komodların ən azı 80 mm ucalığında ayaqları olmalıdır.

Çarpayıyanı tumboçkalardan ən sadə və ən çox rast gələn yuxarıda bir xarici yeşiyi və aşağıda qəfəsəli şöbəni örtən qapılı, xırda, bir şkaflı olan tumboçkalardır. Tumboçkanın yeşiyi ilə şkaflının arasında taxçası da ola bilər.

Tumboçkalar digər tiplərdə də istehsal edilir. Bu tiplərdən yeşiksiz və qapağının altında üçtərəfli taxçası olan tumboçkaları, xırda yeşikli və yan taxçalı tumboçkaları və s. göstərmək olar.

Tumboçkaların ölçüsü ucalığını, enini və dərinliyini göstərir.

Mürəkkəb tərkibli mebelin ən çox rast gələn növləri divan-çarpayıdan, kreslo-çarpayı, bufetlə birlikdə kitab şkaflından və içinə çarpayı yerləşdirilən şkaflardan ibarətdir.

Vahid arxitektural bədii formada və bəzəkdə və müəyyən təyinatlı otaq üçün olan dəst mebelə qarnitur deyilir.

Buna müvafiq qarnitur yemək otağı, yataq otağı, kabinet və qonaq otağı üçün olur.

Yemək otağı qarnituruna həmişə bufet şkafı, yemək otağı üçün açılan massa, 6 və yaxud 12 ədəd kürsü daxil olur. Bu məmulatdan başqa, yemək otağı qarnituruna çay masası, yaxud samovar masası, servant, radio masası və güldanaltılar da əlavə edilə bilər.

Yataq otağı qarnituru çeşid etibarilə müxtəlif olur. Ən sadə yataq otağı qarnituru üt paltar və dəyişək şkafından, bir çarpayından, çarpayıyanı tumboqkasından və pufdan ibarət olur. Geniş qarnitura şkaf, iki çarpayı, iki tumboqca, iki puf, güzgülü tualet masası, kürsülər, yaxud banketkalar daxil olur. Habelə şkafdan, iki çarpayından, iki tumboqkadan, trelyajdan, banketkadan və iki kürsüdən ibarət yataq qarnituru da vardır.

Kabinet qarnituru, adətən yazı masasından, iş kreslosundan, iki yumşaq kreslodan, divanqabağı masadan və kitab şkafından ibarətdir. Kabinet qarnituru daha məhdud tərkibdə də ola bilər.

Qonaq otağı qarnituruna divan, yaxud divan-çarpayı, iki kreslo, divanqabağı massa və ayrı-ayrı hallarda da puflar, kürsülər, servant, radio masası və güldanaltılar daxil olur.

Mebel çeşidinə, habelə etajerkalar, paltar asılan vəşalkalar, qəfəsələr, tryumolar, trelyajlar, tualet masaları, şirmalar (parçadan ibarət çərçivəli arakəsmələr), güldanaltılar, karnizlər və s. məmulat daxil olur.

Əymə mebelin xarrat mebelindən əsas fərqi ondan ibarətdir ki, əymə mebel detallarının əyri xətt forması əymə əməliyyatı nəticəsində kəsb edilir, detalların yapışdırma əməliyyatı isə tamamilə şuruplar, başı əyri mıxlar və boltlar vasitəsilə əmələ gətirilir. Belə konstruksiya nəticəsində əymə mebel nisbətən yüngül və xarrat mebelindən yaraşılıq və möhkəm olur.

Hazırda əymə mebelin əsas materialları fıstıq, qismən palıd, göyrüş və söykənəcəyə və oturacağa sərf edilən yapışdırma fanerdən ibarətdir.

Əymə mebel istehsalı detalların hazırlanmasından, onların əyilməsindən, qurudulmasından və yaraşığa salınmasından, detalların yığılmasından və son tərtibə salınmasından ibarətdir.

Təyinatına görə kürsülər yemək otağı kürsülərinə və pianino kürsüsünə bölünür.

Yemək otağı kürsüləri dörd ayaqdan, halqadan, oturacaqdan, iki ədəd dal ayaqları oturacağına bərkidilən dirsəkaltı hissəsindən və söykənəcəkdən ibarətdir.

Əymə kürsülər əsas detallarının emal xarakterindən, materialından, konstruksiyasından, söykənəcəyinin ucalığından, oturacağının formasından, bəzəyindən və ölçülərindən asılı olaraq çeşidə bölünür.

Əsas detallarının emal xarakterinə görə yemək otağı kürsüləri əymə və əymə-xarrat kürsülərinə bölünür. Əymə-xarrat kürsülərinin bəzi detalları xarrat detallı olur.

Material etibarını ilə əymə kürsülər fıstıqdan, palıddan və göyrüşdən olur.

Yeməcxana otağı kürsülərinin söykənəcəyi fanerdən, yaxud əymə tamasadan hazırlanır. Yeməcxana otağı kürsülərinin oturacağı nal və trapesiya formalarında olur. Yeməcxana otağı kürsülərinin bəzək əməliyyatı lak sürtülməsindən, pardaxlanmasından və cilalanmasından ibarətdir.

Kürsülərin ölçüsü ümumi ucalığının enini və dərinliyini göstərir.

Pianino kürsüləri girdə və söykənəcəksiz olur və vint üzərində hərlənərək döşəmədən hesablanmaqla 450-630 mm daxilində ucalıb qısalır.

Kreslolar da kürsülər kimi bir sıra əlamətə görə, o cümlədən əsas detallarının emal xarakterinə, materialına, söykənəcəyinin tipinə, oturacağının formasına və bəzəyinin xarakterinə görə çeşidlərə bölünür.

Adi kreslolardan başqa əymə mebel çeşidinə habelə yırğalanan kreslo da daxil olur.

Əymə divanlar materialına görə, söykənəcəyinin xarakterinə görə, bəzəyinə görə bir-birindən fərqlənir.

Əymə masalar girdə formada və ayaqları isə fiqurlu şəkildə əyilmiş və orta hissədə bir araya gəlmiş formada olur. Masanın qapağı ya fanerdən hazırlanır, ya laklanır, yaxud pardaxlanır.

Hörmə mebel əsas etibarilə müxtəlif növlü söyüd ağaclarının şüvlərindən hazırlanır. Bu şüvlərə, kök hissəsinin (yoğun hissəsinin) diametri 10 mm-ə qədər olanda – çubuq və 10-40 mm-ə qədər olanda isə ağac deyilir.

Hörmə mebel istehsalı aşağıdakı mərhələlərdən ibarət olur:

- materialların hazırlanması;
- mebel gövdəsinin hazırlanması;
- mebelin hörülməsi;
- mebelin bəzək əməliyyatı.

Materialların hazırlanması hörmə mebel istehsalında nisbətən sadə əməliyyat təşkil edir. Söyüd çubuqları nisbətən sadə əməliyyat təşkil edir. Söyüd çubuqları qabaqca islandıqdan, yaxud buxara verildikdən sonra qabıqdan azad edilir və lazım gələrsə, lent şəklinə salınır, kükürd qazında, yaxud ağardıcı əhəng məhlulunda ağardılır.

Hörmə mebelin gövdəsi (karkası) qabığı soyulmuş ağaclardan və qismən yoğun çubuqlardan tərtib edilib mismarla bərkidilir. Əsas detalların künc birləşmələri möhkəm olsun deyə, içəri tərəfdən əlavə əyri ağac detallar vasitəsilə bərkidilir. Çubuq dayanacaqlar karkasın üzərində bərkidilir və həmin dayanacaqlar da hörmə məmulatın bünövrəsini təşkil edir.

Hörmə əməliyyatı lentlər, yaxud çubuqlar vasitəsilə dayanacaqlar arasında aparılır. Hörmələr bütöv və aralıqlı olur.

Bütöv hörmədə arğac lentlər parçalardakı sadə toxunmuş kimi bir ötüb, yaxud iki ötüb dayaqlardan keçirilir, sıx surətdə bir-birinin yanına düzülür və beləliklə də hörmənin səthində dama-dama naxış əmələ gətirilir. İki dayağı ötüb hörən zaman iki rəng çubuq tətbiq edilir.

Aralıqlı hörmədə dayaqlarla arğac çubuqlar arasında çoxlu boşluq qalır. Aralıqlı hörmə seyrək və ajur şəkildə ola bilər.

Seyrək hörmədə karkasın yan tərəflərinə paralel olan çubuq dayaqaları yalnız ayrı-ayrı yerlərdən hörülür. Dayaqalar tək-tək qoyulanda buna təklik hörmə, cüt-cüt qoyulanda isə ikilik hörmə deyilir.

Ajur hörmədə romb, sütun, halqa və qeyri müxtəlif şəkillərdə hörülməmiş yuvalar saxlanır.

Hörmə mebelin bəzək əməliyyatı əsasən ağardılmasından və boyanmasından ibarətdir. Detalların, yaxud hazır məmulatın ağardılması üçün onlar xüsusi kameralarda kükürd qazına verilir, yaxud ağardıcı əhəng məhluluna salınıb çıxarılır. Hörmə mebel əksəriyyətcə minalı, yaxud yağlı boyaqlarla rənglənilir.

Ayrı-ayrı hallarda hörmə mebelə bəzək əməliyyatından keçiriləndə lak sürtülür, yaxud üstündə yanıq naxışlar əmələ gətirilir.

Təyinatına görə hörmə mebel yaşlılara və uşaqlara məxsus olur.

Yaşlılara məxsus hörmə mebel. Hörmə mebelin əsas növləri kürsü, kreslo, divan və masadan ibarətdir.

Kürsü, kreslo və divanlar əsas etibarilə hörməsinin xarakterinə görə bir-birindən fərqlənir. Burada bir, iki, yaxud üç çubuqlu seyrək hörmə, ajur hörmə, bütöv hörmə və s. hörmə növləri tətbiq olunur. Bunlar habelə məmulatın ümumiyyətcə, yaxud ayrı-ayrı hissələrinin formasına görə bir-birindən seçilir. Kreslolar kvadrat, nal, xortum və s. formalarda rast gəlinir.

Hörmə masalar dördayaqlı düzbucaq olur və birayaqlı girdə formada, bir neçə yoğun çubuqlardan tərtib olunmuş və möhkəm olsun deyə, həmin çubuqlar aşağı hissədə əyilmiş formalarda hazırlanır.

Hörmə mebel, habelə qarnitur şəklində buraxılır: bura divan, iki kreslo, massa və iki kürsü daxil olur.

Uşaqlara məxsus hörmə mebel çeşidinə uşaq çarpayıları, kreslolar, masalar, arabacıqlar, xizəklər və uşaq kürsüləri daxil olur.

Çarpayının əsas hissələri iki söykənəcdən və iki oturacaqaltından ibarət olur. Çarpayının söykənəcləri bir sıra detallardan təşkil edilir. Bu detallar polad, yaxud duralüminium borucuqlardan, polad çubuqlardan və ayrı-ayrı hallarda isə

ağac lövhələrdən hazırlanır. Çarpayının oturacaqaltıları, yaxud çərçivəsi künclü çeşid poladdan istehsal edilir.

Çarpayı söykənəcəkləri müxtəlif üsullarla çərçivəyə, yaxud oturacaqaltılara bəndlənir. Bükmə çarpayılarda bunlar oynaq tamasalar vasitəsilə birləşdirilir və beləliklə də çarpayının söykənəcəkləri onun çərçivəsinin üstünə qatlana bilir. Quraşdırma çarpayılarda söykənəcəklər tökmə qıfillar, yaxud qarmaqlar vasitəsilə çərçivəyə, yaxud oturacaqaltılara bəndlənir. Bunların vint vasitəsilə bir-birinə bəndlənməsinə icazə verilmir.

Çarpayılar bir neçə əlamətə görə, o cümlədən materialına, konstruksiyasına, söykənəcəklərinin tipinə, bəzəyinə, təyinatına və ölçüsünə görə çeşidlənir.

Təyinat və ölçü etibarlı ilə çarpayılar üç qrupa, yəni yaşlılara məxsus, yeniyetmələrə məxsus və uşaqlara məxsus çarpayılara bölünür.

Yaşlılara məxsus çarpayılarda uzunluğu 1900 mm, yeniyetmələrə məxsus çarpayılarda uzunluğu isə 1500 mm olur. Eninə görə çarpayılar ikilik № 1 (1200 mm), ikilik № 2 (1100 mm), ikilik № 3 (900 mm), təklik № 1 (800 mm), təklik № 2 (700 mm) və təklik № 3 (700 mm) yeniyetmələr üçün ölçülərə bölünür.

Uşaq çarpayıları iki ölçüdə buraxılır: bunlar № 1 (uzunluğu 1400 mm, eni 650 mm), № 2 (uzunluğu 1200 mm, eni 650 mm) ölçülərdə olur.

Bunlardan başqa portativ konstruksiyalı parçadan matraslı olan metal çarpayılar da buraxılır. Bunların matraslı spirallı yaylar vasitəsilə duralüminium borulardan ibarət çarpayının karkasına bərkidilir.

Mebel keyfiyyət etibarlı ilə 1-ci və 2-ci sortda ayrılır.

1-ci sortda aid mebel həm ilk materialının keyfiyyətinə, həm də emal keyfiyyətinə, habelə bəzəyinə və quraşdırılmasına görə texniki şərtlərə müvafiq olmalıdır.

2-ci sort mebelə 1-ci sortda nisbətən üç ədədə qədər müxtəlif norma fərqliliyinə yol verilir, lakin bu qüsurlar mebelin zahiri görünüşünü yaraşıqdan salmamalı və onun istismar xassələrinə təsir göstərməməlidir.

Mebel aşağıdakı şərtlərə müvafiq olmalıdır.

1. Bütün taxta detallar sumbata kağızı ilə diqqətli surətdə sürtülməli və üz səthlər cilalanmalıdır. Bunlarda yonulmamış yerlər, çat, qopuq, sınıq, mamırlılıq, tilişkə, cızıntı, kələ-kötürlük olmamalıdır.

2. Daimi bərkidilmiş detallar kip yapışdırılmalı, aralıq boşluğu və üz səthində ipşiq keçən yerlər qalmamalıdır. Zivanalar öz yuvasına kip geydirilməli, yaxud yapışdırılmalıdır.

3. Mebelin əlavə və quraşdırılan detalları kip bərkidilməli və tərpənməməlidir.

4. Qapılar, yeşiklər, yarımyeşiklər və hərəkətli qəfəsələr və taxtalar kip olmalıdır. Mebelin qapısı səssiz və asan açılıb-örtülməli, bütün perimetr boyu bir qayda çərçivəsinə yatmalı və digər hərəkətli hissələr və yeşiklər asanlıqla və ilişmədən və əyilmədən hərəkət etməlidir.

5. Faner, rəng və tekstura etibarilə diqqətli surətdə seçilməli, kip və bütöv yapışdırılmalı, aralıqda hava boşluğu və qabarıq, yapışmış yerlər, ləkə və yapışqan qalığı müşahidə edilməməlidir.

6. Oturacağın, söykənəcəyin, mütəkkələrin və digər sıyrıqlanmış hissələrin səthi hamar, qabarıqsız, oyuqsuz və düyünsüz olmalıdır. Detalların kənarları hamar, qabarıqsız və çökəksiz olmalı və yaxşı rəndələnmişdir.

7. Yumşaq mebelə yaylar bir bərabərlikdə yerləşdirilməli, düzgün və möhkəm sarınmalı və səssiz yatıb-qalxmalıdır.

8. Sırıqlı üzlük material kip çəkilməli və burada şəkillərin simmetriyiyinə fikir verilməlidir. Üzlük materiallar qırıxmamalı, əyilməməli, kənarları qatlanıb oboy, yaxud fasonlu mismarla karkasa mıxlanmalı və küncərdən isə tikilməlidir.

9. Mebelin boyağı, lakı, pardaxı və cilası səliqəli, hamar və parlaq olmalı, hissələrin arasında boşluq qalmamalı, oduncağın qatları qopmamalı, səthində kələ-kötürlük, saçax, boyanın qeyri-bərabər yayılması, boyaqsız yerlər, boyaq axıntısı, boyağın qopması və yayılması, habelə kirli yerlər və açıq məsamələr müşahidə olunmamalıdır.

10. Mebelin furniturası möhkəm və səliqəli tərtibə salınmış, tilişkəsiz, batıqsız, əyintisiz, boşluqsuz, passız və s.qüsursuz olmalı və düzgün və möhkəm bərkidilməlidir.

11. Qıfillar düzgün qurulmalı, sərbəst işləməli, ilişməməli və açıq və bağlı vəziyyətdə etibarlı durmalıdır.

Mebel mallarının hamısı texniki şərtlərə müvafiq olmalı, normal istismar şərti altında mebelin hazırlandığından 12 ay müddətində bütün keyfiyyət göstəricilərinin yerində qalmasına istehsalat tərəfindən təminat verilməlidir.

3.3. Yumşaq mebellərin markalanması, qablaşdırılması, daşınması və saxlanması

Mebelin markalanması. Mebel alt tərəfinə damğa vurulmaqla markalanır. Məsələn, marka stulun oturacağına altına, stolun qutusunun çərçivəsi altına, şkafların dal divarının yuxarisına və s. vurulur.

Damğa müəssisənin adını, məmulatın artikulunu, sortunu, məmulatı qəbul edən müfəttişin nömrəsini və məmulatın buraxılması tarixini göstərir.

Metal çarpayıların markası istehsalatın adını, ölçü standartının nömrəsini və texniki təftiş şöbəsinin damğasını göstərir.

Mebelin qablaşdırılması və daşınması. Bir yaşayış məntəqəsi daxilində mebeli daşımaq üçün xüsusi qablaşdırma tələb edilmir. Burada mebel dik vəziyyətdə, üzərinə brezent çəkilib kəndirlə sarınmış halda aparılır. Məmulatın bir-birinə dəyən yerlərinə və habelə kəndir dəyən yerlərinə yumşaq şey qoyulur.

Başqa məntəqələrə aparıldıqda mebel həsirə, kağıza və ya başqa bir materiala bükülüb taxta qəfəslərə qablanmalıdır. Mebel qəfəsin taxtalarına toxunduğu yerlərə yumşaq şey qoyulmalıdır.

Cilalı mebel qabaqca kağıza və sonra quru yonqara, yaxud küləşə bükülür. Əla növlü mebel xüsusi örtük içərisində daşınmalıdır.

Mebeli daşıyarkən yağıntıdan və mexaniki zədələnmədən qorunmalıdır.

Mebeli qablaşdırandan qabaq bütün metal hissələrinə asanlıqla təmizləne bilən qatı yağ sürtmək və bütün qapı və qutularını qıfıllamaq lazımdır, lakin bütün qıfılların açarı qoyulmuş olan qutu qıfıllanmamalıdır. Həmin qutu da bağlana bilər, lakin bunun açarı həmin məmulatın dal divarına, yaxud digər bir görünməyən yerinə asılmalıdır.

Çarpayılar sökülüb daşınır. Çarpayıların baş və ayaq hissələri kağıza, sonra da küləşə, yaxud yonqara bükülüb həsirə tikilir, yaxud taxta qəfəsə qablaşdırılır. Çərçivələr və yanlıqlar həsirə tikilir. Nikel və xrom çəkilmiş hissələrə qablaşdırmadan qabaq yağ sürülməlidir.

Mebelin saxlanması. Mebel ona mexaniki zədə dəyməyəcəyini və kirlənməyəcəyini təmin edən örtülü və quru binada saxlanmalıdır. Mebel saxlanan binada havanın temperaturu 15-20° və nisbi rütubəti 50-60% olmalıdır. Mebel günəş şüalarından, tozdan və kirdən mühafizə edilməlidir.

Mebeli anbara yığıldıqda məmulatın arasında azı 1 m məsafə saxlamaq lazımdır ki, məmulat qəbul edildikdə və buraxıldıqda bir-birinə ilişib zədələnməsin. Mebel anbarda divardan aralı və yanacaq cihazlarından azı 0,5-1 m uzaq yığılmalıdır.

Mebel saxlandıqda stullar üst-üstə çoxu 8-10 dənə, uşaq stolları çoxu 5 dənə, kreslolar 4 dənə, yaylı döşəklər çoxu 6 dənə yığılır. Yaylı döşəklər böyrü üstə yan-yana 20 ədəd yığıla bilər. Stollar tək-tək, yaxud biri digərinin üstünə qoyulur. Bu zaman üstdəki stolun ayaqları altına karton, yaxud bir parça faner qoyulur. İri məmulat, məsələn, şkaf, bufet və s. tək-tək yığılır.

Mebelin xırda nöqsanlarının düzəldilməsi və məmulatın təzələnməsi. Mebel daşınarkən, anbarda və mağazada yerləşdirilərkən asanlıqla yerindəcə düzəldilə bilən xırda nöqsanlar əmələ gələ bilər. Bunlar, məsələn, furnituranın qopmasından, qıfılların saz olmamasından, müxtəlif bəzək hissələrinin qopmasından, qutuların çətin açılmasından və s. nöqsanlardan ibarə ola bilər. Bu kimi xırda nöqsanlar mebel ticarət zalına buraxılmaqdan qabaq düzəldilməlidir.

Boyağı və lakı solmuş mebeli təzələmək üçün boyaqlı mebelə əlif yağı, laklı mebelə polirol kimi müxtəlif yağlar sürtülür. Ayrı-ayrı hallarda laklı mebellərə birqat da spirt lakı və ya nitrosellüloz lakı sürtülür. Cilalı mebeli təzələmək üçün ona spirt, cila pastası, yaxud politura sürtülür. Mebelin cilası xarab olmasın deyər, bu iş mütəxəssis ustalara tapşırılır.

NƏTİCƏ VƏ TƏKLİFLƏR

Yumşaq mebellərin istehlak xassələrinə istehsal texnologiyasının həsr olunmuş magistr dissertasiya işinin nəzəri və təcrübi hissələrinin təhlili aşağıdakı nəticə və təklifləri verməyə imkan yaradır:

1. Müasir dövrdə açılma-bükülmə mexanizminə malik olan yumşaq mebellər istehlakçılar tərəfindən daha çox tələb olunur, bu amil mebellərin xidmət müddətinə təsir etdiyindən iqtisadi cəhətdən əlverişlidir.

2. Müasir mənzillərin interyerində yumşaq mebellər aparıcı yerlərdən birini tutur. İnteryer və mebel – bu iki məvhum və onların ayrı-ayrı göstəriciləri, mütləq mənada vəhdət təşkil etməlidir.

3. Yumşaq mebellərin çoxfunksiyalılığı, evlərin interyerində sahələrdən səmərəli istifadə şərait yaradacaqdır.

4. Keçirilən ekspertizaların nəticələri göstərir ki, yumşaq mebellərin uzunömürlülüyünü, istehsalda texnoloji proseslərə ciddi əməl etməklə, həmçinin yeni mütərəqqi materialdan istifadə etməklə 2 dəfə artırmaq olar.

5. Yumşaq mebellərin üzlük materialının keyfiyyətindən onun komfortabelliyi, gigiyenikliyi, estetikliyi, etibarlılığı, iqtisadi cəhətdən səmərəliliyi asılıdır. Hazırda belə üzlük materiala misal olaraq yumşaq süni gönü göstərmək olar. Bu süni gönlər gözəl xarici görünüşə, yüksək fiziki-mexaniki xassələrə malik olduğundan, yumşaq mebel istehsalında geniş istifadə edilməsi məqsədəuyğundur.

6. Yumşaq mebellərin əsas elementlərindən biri də içinin doldurulması üçün işlədilən material növü sayılır. Hazırda bu məqsədlə penopoliuretandan, akrilfibradan istifadə olunur. Akrilfibrada quş tükünü əvəz edir. Quş tükü çox hallarda allergiyaya səbəb olduğundan, onun geniş tətbiqi daha məqsədəuyğundur.

ƏDƏBİYYAT

1. Ə.P.Нәсәнов və başqaları. Qeyri – ərzaq mallarının ekspertizası, dərslik, Bakı 2006.
2. Ə.P.Нәсәнов və başqaları. Qeyri – ərzaq mallarının ekspertizasının praktikumu. Bakı 2014.
3. Ə.P.Нәсәнов və başqaları. İstehlak mallarının estetikası. Bakı. 2014.
4. Белов А.А., Янов В.В. Художественное конструирование мебели. М.: Лесная промышленность. 1985.
5. Цветовая гармония интерьера. Советы профессионалов. М.: Ниола-Пресс. 1998.
6. Черепяхина А.Н. Эстетика современной мебели. М.: 1988.
7. Аветиков А.П. Технология производства мягкой мебели. М.: 1984.
8. Аветиков А.П. Пути повышения надежности и долговечности мягкой мебели. М.: 1986.
9. Буглай Б.М. Технология столярно-мебельного производства. М.: 1980.
10. Делле В.И. Меблировка городских квартир. М.: 1991.
11. Делле В.И. Секционно-комбинированная мебель. М.: 1991.
12. Демешин П.И. Конструирование столярно-мебельных изделий. М.: 1995.
13. Калашников П.П. Древесиноведение и лесное товароведение. М.: 1993.
14. Лапиров-Скобло С.Я. Лесное товароведение. М.: 1989.
15. Летский Б.М. Отделка столярных изделий. М.: 1992.
16. Мищенко Г.Л. Технология отделки элементов мебели. М.: 1994.
17. Моисеева Н.А. Отделка мебели. М.: 1995.
18. Перельгин Л.М. Древесиноведение. М.: 1997.
19. Пухала Мечислав. Современная мебель. Варшава. 1997.
20. Серебряников С.Н. Лакирование мебели. 1989.
21. Соболев Н.Н. Стили в мебели. М.: 1999.
22. Степанов М.Н. Полимеры в производстве мебели. М.: 1986.
23. Чесноков В.И. Плетеная мебель. М.: 1997.
24. Юркоский Э. Производство мебели. М.: 1991.
25. Типаж бытовой мебели. М.: ВПКТИМ. 1995.
26. Артаминов Б.И., Высков Н.К. Шепавлова Г.А. Конструкционные термопласты в изделиях мебели – М., 1986. 27 с.

- 27.Барташевич А.А., Мельников А.Г. Основы художественного конструирования – МИНС В.шк. 1978 -216 с.
- 28.Борисова И.И., Кантор Д.Б. Корюхина Н.А. Применение стекла в производстве мебели М. 1984-43 с. (Об. информ. ВНИПИЭИ).
- 29.Бухтияров В.П., Иванов Н.А., Савченко В.Ф. Полимерные материалы в производстве мебели – М Леснпром. 1980 -272 с.
- 30.Бухтияров В.П., Щедрин Е.Д., Проблемы повышения эстетического и технического уровня мебели 1980. -29-30 с.
- 31.Временная методика оценки потребительских свойств мебели улучшенного качества /ВПКТИМ – М 1980/
- 32.Каменский Л.В. Перспективы развития бытовой мебели. «Основные направления развития мебельной промышленности на 12 пятилетку» Рига –с 8-9.
- 33.Каракис И.И. Самойлович В.В. Ваша квартира – К. Будивельник 1985 – 232 с.
- 34.Каракис И.И. Встроенное оборудование и шкафы перегородки в новых типах жилых домов. М 1984. 36 с.
- 35.Кремень А.Н. Чернины А.Г. Механизация монтажа фурнитуры на корпусной мебели – М 1983 -32 с. (Об. информ. ВНИПИЭИ).
- 36.Лучкова И.И. Сикачев А.В. Современные тенденции развития бытовой мебели 1977 – 27 с. (жилые здания Госгражданстрой в 11).
- 37.Методика определения и применения комплексного потребительского показателя качества и показателя новизны изделий бытовой мебели /ВПКТИМ М 1984/
- 38.Методика определения экономической эффективности использования и лесопильной деревообрабатывающей фанерной и мебельной промышленности новой техники изобретений и рационализаторских предложений. ЦНИИМОД. Архангельск. 1980.
- 39.Методика оценки эстетического уровня качества изделий культурно-бытового назначения. ВНИИТЭ. М.: 1978.
- 40.Методические рекомендации по изучению текущего спроса на товары народного потребления. ВНИПИЭИлеспром. М.: 1981.
- 41.Нормативы полезной емкости корпусной мебели, рекомендации по выбору показателей полезной емкости при проектировании мебели для массового производства. ВПКТИМ. М.: 1980.

42. Основные направления проектирования мебели массового производства для типовых квартир. Материалы Всесоюз. науч. тех. конф.
43. О формообразовании и развитии ассортимента мебели ВНИПИЭИ 1980 -44.
44. Оценка потребительских свойств изделий мебели М. 1982-86. ВНИПИЭИ Вып.10.
45. Перспективы развития форм мебели: Об. ВНИПИЭИ. М. 1977 – 60с.
46. Прудников П.Г. Квитницкий В.С. Конструкции современной бытовой мебели – К. Техника 1985 -264 с.
47. Рекомендации по функциональному совершенствованию планировочной организации квартир – М 1978 – 24 с.
48. Рыбицкий В.В. Современный интерьер и мебель за рубежом – М. 1985 – 24 с.
49. Соболев Г.В. Основные направления развития мебельной промышленности – М 1985 Экспресс информ. Сер. Мебель ВНИПИЭИ леспром 5.
50. Совершенствования ассортимента бытовой мебели В.Б.Гельман А.С.Гуревий М. 1983-36 с.
51. Случевский Ю.В. О методах развития формы и ассортимента мебели из унифицированных элементов Дерево.пром. 1977.
52. Случаевский Ю.В. Мебель для перспективных квартир М.1985.
53. Совершенствование ассортимента мебели для жилых квартир. М.: 1984. – 20 с.
54. Соловьев Ю.Б. Советское художественное конструирование на современном этапе. Задачи и средства. Эстетика. 1977.

REFERAT

Mövzunun aktuallığı. Hər bir istehlak malının, o cümlədən də yumşaq mebellərin istehlak xassələrini formalaşdıran amillər sırasına onun istehsalına sərf olunan xammaterial və istehsal texnologiyası aid edilir.

Dissertasiya işində əsasən yumşaq mebellərin istehsal texnologiyasının onun istehlak xassələrinə təsirinin ekspert qiymətləndirilməsi işıqlandırılır.

Hazırda yumşaq mebellərin doldurucusu kimi penopoliuretandan, qoltuqaltı və söykənəcəklərin içərisi akril fibra ilə doldurulur, akril fibraya çox hallarda quş tükünün süni əvəzedicisi də deyilir. Bu material öz həcmi istismar zamanı saxlaya bilir. Quş tükü isə istismar zamanı bir yerə toplanır, tütün tüstüsünü və s. qoxuları özünə çəkməklə allergiya törədir.

Divan, demək olar ki, yumşaq mebellərin əsas nümayəndələrindən biridir. Divanların bütün növləri bir-birindən tamamilə frəqlənir. Bu divanları bir-birindən fərqləndirən xüsusiyyət, onların açılıb-yığılması sayılır. Bu divanlardan bir növü irəliyə çıxan bükülmə, digəri isə orta ox üzərində bükülən, axırincısı yanları açılan divan.

Divanların ekspert qiymətləndirilməsi zamanı diqqəti onların üzlük və tikişlərinə vermək lazımdır. Ekspertlər çalışmalıdırlar ki, istehsal zamanı bu divanların üzlüyü çıxarıla bilən olsun, bükülmə mexanizmi sadə və istismara davamlı olsun.

Müasir dövrdə divanların ergonomikasında və dizaynında sürətlə dəyişiklik baş verir. Divanlar yüngülləşir, iriləşir, onların istirahət funksiyası daha qabarıq surətdə özünü büpuzə verir.

Divanın istirahət zonasına çevrilməsi mütərəqqi texnologiyaya və maya dəyərinin yüksəlməsinə səbəb olur. Perspektivdə yumşaq mebellərin yerinə yetirdiyi funksiyada böyük dəyişikliklər gözlənilir. Bu isə üslub rəqabətinə gətirib çıxara bilər. Bu meyillərin əsası istehlakçıların mövqeyi və harmoniya uyğunluğu ilə tamamlanacaqdır.

Yumşaq mebellərin perspektivdə üslubları nəinki məhdudlaşacaq, əksinə onlar daha da dəyişən moda ilə ayaqlaşmağa çalışacaqdır.

Hazırda tikilən evlərin interyeri də getdikcə dəyişilir. Bu interyerlər dəyişdikcə mebellərin yerinə yetirdiyi funksiyalar da çoxalır. Mebellərin funksiyalarının çoxalması, evlərin interyerində sahələrin modelləşdirilməsinə şərait yaradır. Ev sahələrinin modelləşdirilməsi isə öz növbəsində interyerin bəzi problemlərini həll etməyə imkan verir. Mebellər həm çox funksiyaları yerinə yetirir, həm də açılıb-yığılan olduğundan çox az sahəni tutur.

Hazırda bükülmə-açılma mexanizmlərinə malik olan yumşaq mebellər özlərinin ergonomik funksiyalarını daha yaxşı yerinə yetirməyə yaxındırlar. Belə ki, divan və kreslolar, hansı ki, daha təkmilləşmiş bükülmə mexanizminə malik olurlar, belə divan və kreslolar istehlakçının orqanizminin vəziyyətini tənzimləməyə şərait yaradır.

Müasir yumşaq mebellərin texnologiyasında müxtəlif xammaterialdan istifadə edilməsi, onların istehlak xassələrinin yaxşılaşdırılmasına aparən bir yoldur. Yumşaq mebellərin istehsalında istifadə olunan ağac materiallarının teksturasının, təbii və süni gönlərin, plyonkaların, metalların, mərmərin, şüşənin, güzgünün, plastiklərin bir harmoniyada birləşdirilməsi mebelin bədii dəyərini artırır. Yumşaq mebellər binanın, mənzilin interyerinin əsasını təşkil edir. Mebel və interyer, bu iki məvhum və onların ayrı-ayrı elementlərinin göstəriciləri mütləq mənada vəhdət təşkil etməlidir.

İstehsal texnologiyasının yumşaq mebellərin istehlak xassələrinə təsiri ekspertlər tərəfindən qiymətləndirilərkən ən sınaqılmış və obyektiv nəticələr əldə etməyə imkan verən laboratoriya üsulları sayılır.

Tədqiqatın məqsədi və vəzifələri. Magistr dissertasiya işinin əsas məqsədi istehsal texnologiyasının yumşaq mebellərin istehlak xassələrinə təsirinin ekspert qiymətləndirilməsindən ibarətdir. Bu məqsədə nail olmaq üçün aşağıdakı vəzifələr yerinə yetirilmişdir:

- yumşaq mebellərin istehsal texnologiyasının öyrənilməsi;

- yumşaq mebellərin istehlak xassələrinin yüksəldilməsində istehsal texnologiyasının rolu;
- yumşaq mebellərin müasir çeşidi ilə interyer arasında əlaqələrin öyrənilməsi.

Tədqiqat obyektı. Dissertasiya işində tədqiqat obyektı kimi əsasən yumşaq mebellərin ən tipik nümunələri olan divan, kreslo, ottomanka və s. tədqiq olunmuşdur.

Tədqiqat metodu. Tədqiqat metodu kimi hazırda fəaliyyətdə olan mebellər üçün əsas standartlar, orqanoleptiki, laboratoriya, ekspert, riyazi-statistik metodlardan istifadə olunmuşdur.

Təcrübi əhəmiyyəti. Dissertasiya işində işlənilib hazırlanmış nəticə və təkliflər yumşaq mebel istehsalında tətbiq edilərsə, böyük iqtisadi səmərə verə bilər.

Elmi yenilik. Dissertasiya işində ilk dəfə olaraq yumşaq mebellərin bəzi istehlak xassələri tədqiq olunmuşdur.

Aprobasiya. Magistr dissertasiya işinin nəticələrini özündə əks etdirən bir elmi məqalə «Azərbaycan Aqrar Elmi» jurnalında (2018, №1, səh.132-134).

İşin strukturu. Dissertasiya işi referat, giriş, üç fəsil, nəticə və təkliflər, ədəbiyyat siyahısından ibarətdir.

ЯГУБЛУ АДИЛ НУРЕДДИН ОГЛЫ

**ЭКСПЕРТНОЕ ОЦЕНИВАНИЕ ВЛИЯНИЯ
ПРОИЗВОДСТВЕННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ НА
ПОТРЕБИТЕЛЬСКИЕ СВОЙСТВА МЯГКОЙ МЕБЕЛИ**

РЕЗЮМЕ

В данной диссертации говорится об экспертном оценивании влияния производственных технологий на потребительские свойства мягкой мебели. В работе подробно анализируются происходящие изменения эргономики и дизайна мягкой мебели в современном периоде. В перспективе исследуется зависимость изменения стили мягкой мебели с модой.

YAQUBLU ADIL NUREDDIN

**EXPERT ESTIMATION OF CONSUMPTION PROPERTY OF
SOFT FURNITURE, PRODUCTION TECHNOLOGIES**

S U M M A R Y

Expert estimation of consumption property of soft furniture, production technologies is mainly dealt in furniture. Changes in ergonomics and design of soft furniture in modern life are widely analyzed in this article. Depertemation methods of soft furniture in perspective and mode are investigated.

AzDİU-nun «İstehlak mallarının ekspertizası və marketinqi» istisası üzrə 414M sayılı qrupun magistri Yaqublu Adil Nurəddin oğlunun «İstehsal texnologiyasının yumşaq mebellərin istehlak xassələrinə təsirinin ekspert qiymətləndirilməsi» mövzusunda yerinə yetirdiyi magistr dissertasiyasına

RƏY

Magistr dissertasiya işi olduqca aktual bir mövzuya həsr olunmuşdur. Belə ki, magistr öz dissertasiya işində istehsal texnologiyasının yumşaq mebellərin istehlak xassələrinə təsirinin ekspert qiymətləndirilməsindən ətraflı bəhs edir. Hər bir istehlak malının, o cümlədən də yumşaq mebellərin istehlak xassələrini formalaşdıran amillər sırasına onun istehsalına sərf olunan xammaterial və istehsal texnologiyası aid edilir.

Dissertasiya işi giriş, 3 fəsil nəticə və təkliflər, ədəbiyyat siyahısını özündə birləşdirir.

İşin giriş hissəsində mövzunun aktuallığı, məqsəd və vəzifələri, tədqiqat obyektı, tədqiqat metodu, elmi yenilik, təcrübi əhəmiyyəti, həmçinin aprobasiya, işin strukturu verilmişdir. Aprobasiya kimi magistr dissertasiya işinin nəticələrini özündə əks etdirən bir elmi məqalə «Azərbaycan Aqrar Elmi» jurnalında (2018, № 1, səh. 132-134) nəşr etdirmişdir.

Dissertasiya işinin sonrakı fəsillərində mövzunun məqsəd və vəzifələri tam və ətraflı işıqlandırılır.

Magistr dissertasiya işinin nəticə və təkliflərində yumşaq mebellərin istehsalında, ekspert qiymətləndirilməsində tətbiq oluna biləcək təkliflər işlənib hazırlanmışdır.

Dissertasiya işi tam başa çatmış elmi-tədqiqat əsəri kimi qiymətləndirilə bilər. rəyin yekun hissəsində dissertasiya mövzusunun aktuallığı, elmi yeniliyi, təcrübi əhəmiyyəti, müasir tələblər səviyyəsində yazıldığını nəzərə alaraq onu müdafiəyə buraxmaq olar.

Elmi rəhbər

prof. Ə.P.Həsənov

AzDİU-nun «İstehlak mallarının ekspertizası və marketinqi» istisası üzrə 414M sayılı qrupun magistri Yaqublu Adil Nurəddin oğlunun «İstehsal texnologiyasının yumşaq mebellərin istehlak xassələrinə təsirinin ekspert qiymətləndirilməsi» mövzusunda yerinə yetirdiyi magistr dissertasiyasına

RƏY

Xarici rəyə təqdim olunmuş dissertasiya işi tam başa çatmış elmi-tədqiqat əsəri sayıla bilər. Magistr dissertasiya işinin I fəslində ədəbiyyat icmalına həsr olunmuşdur. Bu yfəsildə magistr çox haqlı olaraq istehsal texnologiyasının yumşaq mebellərin istehlak xassələrinə təsirinin ekspert qiymətləndirilməsinə aid olan müasir ədəbiyyat mənbələrini tənqidi təhlil edir və bir müəllif kimi bu sahəyə aid təkliflərini irəli sürür.

Magistr dissertasiya işinin II fəslində tədqiqat hissəsi adlanır. Bu fəsildə magistr tədqiqat obyektlərinin seçilməsini, istehlak xassələrinin təyini metodlarını işıqlandırır.

Magistr dissertasiya işinin III fəslində tədqiqat hissəsinin nəticələri işıqlandırılır. Müəllif çox haqlı olaraq qeyd edir ki, yumşaq mebellərin perspektivdə üslubları nəinki məhdudlaşacaq, əksinə onlar daha da dəyişən moda ilə ayaqlaşmağa çalışacaqdır. Hazırda tikilən evlərin interyeri də getdikcə dəyişilir. Bu interyerlər dəyişdikcə mebellərin yerinə yetirdiyi funksiyalar da çoxalır. Mebellərin funksiyalarının çoxalması, evlərin interyerində sahələrin modernləşdirilməsinə şərait yaradır. Ev sahələrinin modernləşdirilməsi isə öz növbəsində interyerlərin bəzi problemlərini həll etməyə imkan verir.

Magistr dissertasiya işi müasir tələblər səviyyəsində yazılmışdır. Magistr dissertasiya işinin qarşısında qoyulmuş vəzifələr, demək olar ki, tam yerinə yetirilmişdir.

Bütün yuxarıda göstərilənləri nəzərə alaraq rəyin yekun hissəsində dissertasiya işinin nəzəri və təcrübi əhəmiyyətini qeyd edərək, onun müdafiəyə buraxılmasını məqsədəuyğun hesab edirik.

«İstehlak mallarının ekspertizası»

kafedrasının dosenti

t.e.n. M.A.Babayev